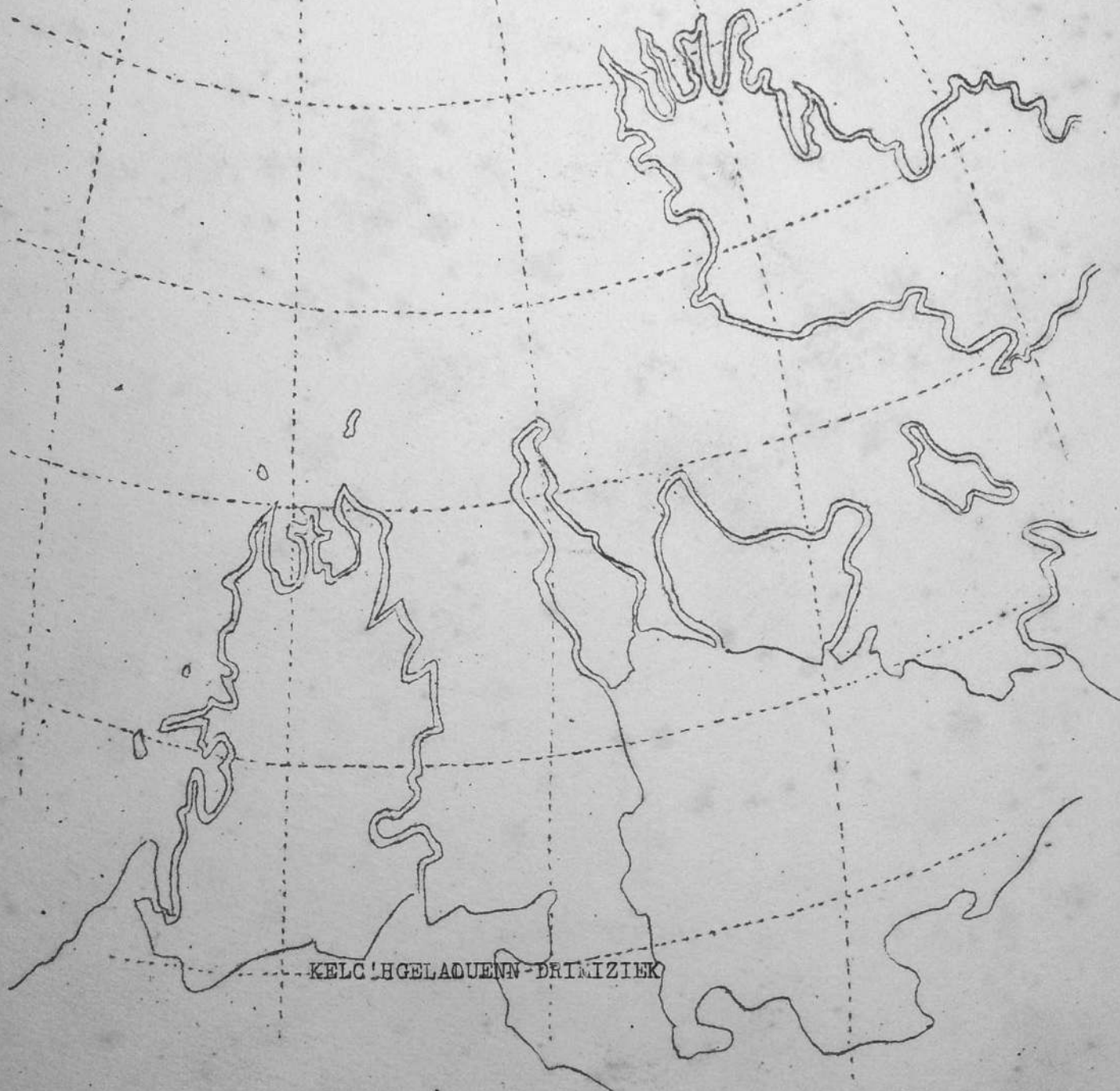

HOR YEZH

EMBANNET GANT **AL LIAMM**

HOR YEZH

Kelaouenn drimiziek

"Ar bobl a zalc'h d'he yezh
a zalc'h en he dorn alc'hwez
dor he c'harc'har."

F. MISTRAL

Priz an niverenn : 50 sk.

Komanant-bloaz : 500 l.

Pennskrivagner : J. PIETTE, No. 6 Comins Coch Estate, ABERYSTWYTH, Wales .

Teñzorier : P. DENIS, Le Ris, DOUARNENEZ. K.R.P. 1499-51 ROAZHON .

" EMBANNET GANT AL LIAMM "

UR GER DIGANT AN TENZORIER

Souezhet on bet o welout pegen mat e oa degemeret HOR YEZH.

Lacuen on bet ivez. Setu amañ ar c'hontoù (betek ar 4 a viz
Gwengolo) :

Koumanantoù :	57 x 500	28 500
1 c'houmanant	450	450
4 niverenn gwerzhet distag		600
Profoù :	Abanna	4 000
	I. Martin	500

Degemeret en holl	34 050
-------------------	--------

A-hend-all ez eus pemp koumananter ha n'o deus ket gallet c'hoazh
paeañ o c'houmanant ; unan all en deus hanter-baeet : 2 750 luf
a zo da gaout diganto enta.

Paeet eo bet d'al liesskriver :

Niverenn gentañ	4 710
Eil niverenn	5 400
Trede niverenn	6 784

Ouzhpenn-se ez eus bet prenet goloennoù da gas an niverennoù,
lod eus an dud o vezañ klemmet dre ma oant pleget :

100 golo-lizher bras	530
----------------------	-----

 17 424

CHOM T R BREVañ ER C'HEF: 16.626 lur

Ar bevare niverenn a gousto war-dro 9.000 lur. Echuiñ a raimp ar bloavezh enta gant ur gounid a 7.000 lur (mui ar pezh a zo dleet c'hoazh gant koumananterien zo): peadra da gregiñ gant fiziañs gant ur rummad all.

Niver ar pajennoù a zo bet kresket atav: en niverenn gentañ e oa 21 bajenn, en eil 31, en drede 37. Ar bevare niverenn he devo muioc'h c'hoazh, tost da 50 mar gellomp.

Gwerzout a raio al lennerien ne c'hellomp ket dispign nebeutoc'h eget na reomp evit embann ar gelaouenn: ar stensiloù a zo paeet gant Arzel Even, ar skriveresañ a zo graet gantañ ivez, an timbroù a zo paeet gant an teñzorier. An holl arc'hant a zegemeroomp a zo implijet da baeañ al liesskrivañ.

Hor pal a zo ober niverennoù 50 pajenn. Evit tizhout ar pal-se ez eo ret deomp kaout 75 koumananter. Zoken ma n'hon eus ket anezho diouzhtu e derou ar bloaz a zeu hon eus spi da vezañ gouest da embann niverennoù tevoc'h, a drugarez d'an arc'hant a chomo eus ar bloavezh-mañ; evel-se e vo digollet un tammig ar goumananterien o deus hor skoazellet adalek an deroù. Pezh a c'houlennomp diganto dreist-holl eo chom feal, ha neveziiñ o c'houmanant hep mank.

Trugarez a lavaran a-greiz-kalon d'an daou brofour: ur frealz eo gwelout e vez prizet hol labour.

Nebeutoc'h eget un hanter-dousenn eus an niverennoù moulet betek-hen a c'hom c'hoazh. Gwerzhet e vint buan, a gredan.

Ur ger evit echuiñ: laouen e vefen ma vefe kaset d'ar pennskrivagner kement tra a sell ouzh danvez ar gelaouenn.

Per DENEZ.

=====
...HAG UR GER ALL DIGANT AR PENNSKRIVAGNER

Despet am eus ez eo bet daleet kement embannidigezh an niverenn-mañ, "diwar abegoù kontrol d'hor bolontez", evel ma lavarer. Dont a raio an niv. 5 buan a-walc'h war he lerc'h.

Trugarez d'al lennerien o deus degemeret ken mat hor c'helaouenn. Trugarez da Ber Denez evit bezañ renet hor c'hef en un doare ken efedus. Trugarez ivez da J. Ar Mee evit e labour aketus gant al liesskrivañ.

Ha bloavezh mat d'an holl vrezhonegerien.

A.E.

ENSKRIVADURIOU BREZHONEK

(Eil rummad)

An enskrivadurioù da heul a zo bet kaset deomp abaoe m'eo bet kroget da embann ar rummad kentañ. Trugarez d'al lennerien o deus kemeret ar boan-se.

ARGOL, L.

Savadur-eñvor d'ar re varv er brezel a zoug:

DALC'HIT SONJ

BEGNEN, W.

War bez Guillemot, unan eus pennoù ar Chouanted:

A bep tu hor c'houi
A du gant me Ferson
Petra e fout d'hor c'houi
Liberté de vout Kristen

BREST, L.

War un ti-kenwerzh bras (arrebeuri) e traoñ straed Jean Jaurès:

HO TY

"Soñj em eus da vezañ gwelet, a-raok 1939, e straedoù Brest, ur c'harr-tan (pe karrig-chalboterezh) a zegase gwestell d'ar varc'hadourien digant un ti-kenwerzh eus Montroulez; war ar c'harr-tan-se, ouzhpenn anv ha chomlec'h an ti-kenwerzh e galleg, e c'helled lenn: Kouignou mad d'ar begou fin".

BULIEN, T.

Iliz-parrez.

Bannieloù: 1. ZANT ERVOAN
PEDET EVIDOMP

ha ZANTELER (sic) BINIGUET
MIRET TUD HA LOENED

2. un tu gallek hag un tu brezhonek

MEULET RA VEZO J E S U S ER SAKRAMANT
AN OTER

3. Kalon dous a Vari bezet hon zilvidigez

War unan eus prenestroù an iliz, ardamezioù aotrounez Kergaradeg gant ar ger-stur:

KALLED VEL ROC'H

Abaoe miz Gwengolo 1954 eo bet adlivet e brezhoneg anvioù holl Sent an iliz:

Tu an Aviel
(askell gleiz an iliz)

Stez. Marc'harid
Salver ar bed
St. Per
Stez. Anna
St. Erwan
St. Rog
Stez. Tereza
Sant Anton

Tu an Abostol
(askell dehoù an iliz)

St. Fransez a Sal
St. Mark
Stez. Mari
St. Jozef
St. Eler

E Kêrdangi, kêriadenn hogozik war ribl an hent bras Gwengamp-Lanuon, war ur groaz savet e 1827 hag adsavet e 1864

war un tu: MA JÉSUS MISÉRIKORD
... GROAZ INDULJAENSIET

war an eil: SANT MATIAZ
PEDET EVIDOMP

war an 3e MISION 1864
KALON DOUS A VARI BEZET
OMP ZILVIDIGUEZ

war ar 4e: St PER PEDET EVIDOMP

Diaes-tre ez eo an enskrivadur da lenn, evitañ da vezañ nevez a-walc'h. A-raok ar ger GROAZ e oa moarvat ur ger all, met torret ez eo bet un tamm eus ar maen. An L eus INDULJAENSIET a zo tost a-walc'h evel un T hag an div lizherenn AE a zo peg an eil ouzh eben.

KAMELED, K.

E-kichen beg Penn-Hir ez eus bet savet ur savadur-eñvor d'ar Vretoned aet d'en em gannañ er F.F.L. War ar penn troet ouzh an douar ez eus un enskrivadur e galleg (ur pennad eus galvadenn De Gaulle d'an 18 a viz Mezheven 1940), ha war ar penn troet ouzh ar mor e lenner e brezhoneg

KENTOC'H MERVEL
EGET EM ZAOTRA

KEMPER-GWEZENNEG, B.

En Oriel, e-kichen ar stêr Leñv:

Santez Téreza
diwallit Tud Kemper
H.B.
11-6-39

KEMPERLE, K.

War Bretagne (kelaouenn renet gant O.L. Aubert), niv. 135, Eost 1935, p. 255, e weler luc'hskeudenn ur medailhon bet lakaet e Kemperle da enoriñ an Dr Kotonneg, krouer ar FALSAB: warnañ ez eus penn an Dr Kotonneg hag ar gerioù-mañ:

D'an Doktor Cotonneg
1876-1935
Gourennerien Breiz

KERBER, L.

Enskrivadurioù war tiez savet nevez 'zo: Ker Eol, Va zi bihan.

KERLAZ, K.

War savadur-eñvor ar/re varv er brezel:

DA VUGALE KERLAZ
MARO EVIT HOR BRO

(Ne glot ket gant ar skrid roet war HY niv. 1, p. 6).

KRAOZON, K.

Gwelet e 1940, war un hent e-kichen ar Fred, ur vilin-avel adaozet en hañvdi: livet e oa bet war ar gloued: Meil ar raze (doare-skrivañ diasur). "Meil ar c'hazh" (meil = milin) a vez graet er vro eus ar vilin-se.

DOUARNENEZ, K.

Kalz tiez ha tiez-kenwerzh a zoug anvioù brezhonek: Ti-Breiz (ostaleri war an hent nevez), Talenty ("e-tal an ti", tavarn), Breiz-Izel (fiñvskeudenndi), Louzou evit al loened (stal apotiker, Boseneg), Traou mad (stal ispiser), Güernevez (tavarn), Ty labour pesked merk ar C'habiten Cook (ti-labour pesked-mir), Doùe, enor hag ar vro (gwaskedenn ar besketærien), An lod vihan (tavarn).

FOUENANT, K.

E Beg-Meil, war ur c'hafedi tost ouzh an aod:

TI IZELLA

GEMENE (AR), W.

War an ti m'eo bet ganet ennañ Jozeb Loth ez eus un enskrivadur hag a zerou gant ur frazenn vrezhonek:

D'HI GWELLAN DIFENNOUR BREIZ IZEL ANAOUDEK

("Bretagne", niv. 139, Eost 1936).

E-pad Kendalc'h Keltiek ar Gemene e voe lakaet war bez J. Loth ur skourr-derv en arem o tougen ar gerioù:

BARZED BREIZ-IZEL DA LOTH

(Ibid., niv. 138, Gouhere 1936).

GROE (ENEZ C'H-), W.

War bez Kalloc'h-Bleimor:

Bé Saùet Get Donezoneu
Iehann-Per Kallouh
Leshanùet "Bleimor"
Gañnet é Groé, 24 a hourélen 1888
Marvet ofisour, er Brezél Bras
Etal Urvilliers, 10 a Imbrill 1917
Skriùet en dës ur haër a livr
"Ar en Deulin"
Breihiz, pedet aveiton

(S. Stur, niv. 14/15, 1938, pp. 44-47).

GWAIEN, K.

War ar c'hae, un ti-kenwerzh (feilhañs, porselen h.a.):

TY FANCH

Tiez: Avel dro.

GWIPAVAZ, L.

War savadur-ennor ar re varv er brezel 1914-1918:

DA VUGALE GUIPAVAS
MARO EVIT AR VRO

IVIAZ, B.

En iliz, war ur vanniell: Sant Erwan

EN ur chapelig, war hent Flourivo, savet d'ar re varv er brezel 14-18:

ITRON VARIA AR C'HALVAR PEDET EVIDOMP

LANDREGER, T.

Enskrivadur e galleg, brezhoneg ha latin war sichenn "Kalvar an Enebadur", bet savet evit enebañ ouzh savadur delwenn Renan; hogen hor c'henskriver ne ro ket gerioù resis an enskrivadur brezhonek.

LANVEOG, K.

Anvioù tiez: Ker Eol; Café Breiz-Izel.

LEZARDREV, T.

E chapel Kozh-Iliz, e Kamarel (war vord an hent etre Lezardrev ha Plouzeniel); war ur vanniell:

ITRON VARIA GOZ ILIZ
PEDET EVIDOMP

War un ex-voto:

Trugaré da Itron Varia
Goz Iliz
Potred Lezardré
goude ar brezel

LOKRONAN, K.

En iliz e weler bannieloù warno enskrivadurioù brezhonek; war unan anezho:

SANT MAURICE
PEDIT EVIDOMP

ha war unan all, nevez-flamm ha doare "bfeizhek a-vremañ":

PARREZ LOKORN
SANT KORANTIN
PEDIT EVIDOMP

Er vourc'h, war un davarn: Buvette TAL AR VARIKEN

War un ti-kenwerzh all: TY COADOU

War chapel Sant Ronan (war ar menez): CHAPEL AR ZONJ

PEUNVRID-AR-ROC'H, T.

Tro-war-dro d'an iliz:

OTRO ZANT PER DEUS LEIGN AN ENVO, TOLET EUR ZELL WAR PEURIDIZ
GRET D'HE MIRET N'HO ZIEGEZO LEZEN DOUE HAG AN ILIZ

PLEUVEUR-BODOU, T.

Er vered, war bez an Ao. Marsel Ar Barzh, beleg:

Aman eman o repos o c'hortoz an Resurrection, an Otro Marcel Le Bars
Beleg, ganet en 23 a viz M^e 1912, Prisonier en Allemagn, epad pemp bla
Maro vit ar Vro ar 4 a viz Est 1946
Evurus ar re a varv en karante Doue.

PLOARE, K.

Anvioù tiez: Ker ar Steir, Kerbervet, Ar Sourcen, Bian-Ty,
Ker Rys, Ker Stivel, Kervignac an Aod, Nevez-Ilio, Trouz-Mor,
Ker-Bugale, Ti-Ru (tavarn-ispiserezh e Kerc'harv).

PLOUGASTELL, K.

Kafedi e-kichen ar pont:

TY AR MOR

PLOUNEZ, B.

War bez an Ao. Meudal, bet person Plounez, marv e 1910:

ITRON VARIA GWIR ZIKOUR
EUR ZEL WAR HO PUGALE
^ BEP DROUK ^ BEP ENEBOUR
ON DIWALLET NOZ HA DE

("Diskan kantik Plounez an hini eo. Distaget e vez eu bep
drouk, eu bep enebour, ha ma'm eus soñj mat ez eo skrivet eu
war ar c'hantikou moulet").

PLOURIVO, B.

En iliz, livet nevez 'zo;

EURUS ^ RE ZO DOUS, DE VO AN DOUAR
EURUS AR RE O DEUS NAON HA SEC'HED
EUS AR WIRIONEZ RAK O GWALC'H O DEVO
EURUS AR RE ^ BLIJ D'E AR BAOURENTEZ
RAK D'E EO ROUANTELEZ AN NENV

PLOZEVED, K.

Er vered ez eus ur savadur-eivor d'ar re varv er brezel, e stumm ur maen-hir gant penn ur vigoufenn en nec'h, ha lenn a reer warnañ:

MENHIR AR GLAC'HAR

PONT-AVEN, K.

Anv ostaliri: TROUZ AN DOUR

ROSPEZ, T.

En iliz, a-bep tu d'ar c'heur emañ delwenoù Sant Per ha Sant Paol gant an enskrivadurioù-mañ war o sichenn:

SANT PEZR
Pedit evid'homp

SANT PAOL
Pedit evid'homp

Hent ar Groaz:

1. Jesus barned d'ar maro
2. Jesus samed deus e groaz
3. Jesus a gouez dindan ar bec'h deus e groaz
4. Jesus a gav he vam santel
5. Simon Cyréneen a sikour Jesus da douguen he groaz
6. Eur plac'h devot a dorch bisaj Jesus-Christ
7. Jesus a gouez evit an eil gweach
8. Jesus a frealz merc'het Israel
9. Jesus a gouez evit an daerved gweach
10. Jesus a so diwisked
11. Jesus a so staged ous ar groaz
12. Jesus a varv war ar groaz
13. Jesus a so diskenned deus ar groaz ha roed d'he vam
14. Jesus a so lakeed bars ar be

RUENGOL, K.

En ur chapel dilezet, dindan un daolenn livet, e lenner gwerzennoù e brezhoneg diwar-benn an Arc'hael Sant Mikael.

RUNAN, T.

Hent ar Groaz en Iliz:

1. Jezuz barnet d'ar maro
2. Jezuz sammet eus e Groaz
3. Jezuz a gouez d'an douar
4. Jezuz a gav e vamm santel
5. Simon a sikour Jezuz
6. Veronik a sec'h bisaj Jezuz

7. Jezuz a gouez vit an eil gwech
8. Jezuz a gennerz merc'hed Israel
9. Jezuz adkouez d'an douar
10. Jezuz a zo diwisket
11. Jezuz staget ouz ar groaz
12. Jezuz a varv war ar groaz
13. Jezuz war barlenn e vamm
14. Jezuz a zo lakaet er bez

SANT-KLED, T.

Livet war sichenn vaen ur groaz, etre Kemper-Gwezenneg ha Sant-Kled:

Ar Groaz-man a zo bet savet
gant Familh Peron en 10 a viz
gouere 1943

SKRIGNAG, K.

Chapel Koadkev, a-us d'an nor kizellet er maen:

937 GANT MILVET BLOAZ ADSAVIDIGEZ BREIZ 1937
EO BET ADSAVET AR CHAPEL-MAN

(S. Feiz ha Breiz, Mae-Mezheven 1940).

TREDRAEZH, T.

En iliz, war unan eus ar pilieroù:

An bloaz mil pe
mp cant an dat an
ti mâ renouvelat

("An enskrivadur-se a zo bet adskrivet ganeomp pell hag amzer
'zo ha mat e vije hen adgwelout evit bezañ sur eus e denor").

=====

GERIOU DASTUMET E PLOUNEZ
(BRO-OUELOU)

Anvioù-pesked:

RIAL-PALUD (ur rialenn-b.): coques; RIAL-MARL: praires; KOKEZ:
coques (dre vras); GWRAC'H (ur w.): vieille; PENTOUFANN: Cottus
scorpius L.

Gerioù all:

LORIPENN: languette (lorikenn e geriadurioù Ernault hag R.H.)
(Kendalc'h p.)

DISLUIALLET: ASAOUED
HAG UN NEBEUT GERIOU ALL

Er roll-gerioù dastumet e Douarnenez gant P. Denez hag embannet war Al Liamm em eus merzet ar ger disluallet "averti par un présage de mort". Goulakadur P. Denez eo e teufe ar ger-se eus disluc'hañ; se am eus soñjet ivez da gentañ, hogen pa brederian e kav din n'eo ket posubl. Ar ger neuze ne dalvezfe nemet "tennet ar sklêrijenn digantañ", pezh a zo dres kontrol e dalvoudegezh.

Kalz dudiusoc'h eo e gwirionez. Ar ger-se a zo unan eus ur rummad hag a ya da ennel ar raksantoù pe arouezioù a varv, an "intersignes". E Bro-Leon ne implijer nemet ar gerioù sin, sin-marv, sinoù, desin, desin-marv; unan bennak anezho a vez implijet ivez e Kernev. Hogen yezh Kernev a anavez, diouzh an tu all, gerioù keltiek-rik evit envel an "intersignes". E Douarnenez end-eeun em eus klevet nepell 'zo "'Rôk marv mamm 'm oa bet dislialleg", diwar genoù ur vaouez hag a droe hec'h-unan "intersigne".

Setu amañ ar gerioù-se:

asaoued (pe esaoued): intersigne, Traegod:

asaouer, ger. Vallée; esaouer, Ploneiz;

disleaded (a-wechoù distreset da dislealded), Plouhineg;

disliard (pouez-mouezh war i), Plozeved;

dislialleg, Douarnenez;

disluallet: averti par un présage de mort, Douarnenez.

An holl c'herioù-se a c'hell bezañ disklêriet evel stummoù graet war gerioù deveret eus ar wrizienn uet- "lavarout" hag un elfenn gentañ asou- pe disleu-. Ar ster a zo "arouez displijus pe reuzius".

Studiet eo bet gant J. Vendryes deveradur ar ger iverzonek fethol (<*uetolo-) "arouez, sin-marv", diwar gwrizienn *uet- "lavarout" (kv. kemb.-krenn dywedut, bremañ dywed, dweud); en hevelep doare e teu al latin signum eus ar wrizienn *seq- "lavarout" (inquam, insegue). Ster kentañ a daou c'her a zo "ar pezh a ziskouez, a verk" (Rev. Celt. t.XXIX, p. 204).

Diwar-benn asou-, kemer kentel digant Loth, Chrestomathie, s.v. henvrezhoneg -asou, -hasoeu, -asoe, hag Ernault, Notes d'étymologie bretonne, II, p. 129: kemb. asw, aswy, aseu, assaw "(tu) kleiz"; lakaat a ra en o rack un hengeltieg *ad-sov-. Stagañ a ra esou "(plac'h) divergont", diwar *ex-sov-. Ar ger-gwrizienn sou a zo anezhañ e brezhoneg evel galv ar baotred-karr: "a-gleiz!".

Disleu-, evel ar ger henvfezhonek holeu "heson", a zo stummet diwar *leu- < *ligu-: kv. iverzoneg ligur "mouezh, teod", iv. bre-mañ lioghar "mouezh", lioghad "kaer, plijus", da dostaat ouzh gresianeg λίγος, λίγυρος "heson, skiltr" (Loth, Vocabulaire vx.-breton, p: 156). Peogwir e talv *leu kement ha "plijus", disleu- a sinifi "displijus", ac'hann "reuzius, dizeur". Orin ar gerioù meneget uheloc'h a c'hellfe bezañ enta:

asaoued < *ad-sou-uet-o-;

esaoued < *ex-sou-uet-o-;

asaouer < *ad-sou-uet-ro;

esaouer < *ex-sou-uet-ro;

disleaded evit disle(v)aded < *-uet-ato-

disliard evit disli(v)ard a vije un treuzlakadur evit *uet-ro-vert,-vart;

dislialleg, disluiallet a zeu eus disluiall pe gentoc'h *disliwall, e-unan diwar *-uet-lo-, hogos heñvel ouzh iv. fethol, nemet e vefe *uet-ro- gant r aet da l diwar levezon an l e rann gentañ ar ger.

Diaes e vefe resisaat talvoudegezh pep hini eus ar gerioù-se deveret diwar *uet-; dishañvel eo evel just hervez ar gourfenn-ger: "merkadenn, meneg, arouez", h.a. Qvezañ n'anavezer ket ar gerioù eeun, ne glaskin ket mont pelloc'h.

Hogen ster kentañ sou, asou- "kleiz" a c'hell bezañ resisaet. Kavet e vez lec'h ne vije ket klasket, er ger yao "eo" (evit respont d'ur goulenn). Ar ger-se n'eo bet biskoazh studiet a-zoare. Vallée n'hen meneg ket zoken, daoust m'eo ar ger boas e Bro-Gernev. N'eo ket eo distreset, rak ar stumm klok azo ya hao implijet en Eskibien hag e Gourin (hag e lec'hioù all moarvat). Berraet eo bet da yao e Pleuven, Plugufan, h.a., yañ (evit yañ) er C'hloastr-Pleiben, yaou e Redene (Bro-Wened). En Eskibien em eus klevet ya hao troet e galleg "oui-da !", ger hiron diwar brezhoneg ya da (pe ya dañ), a vije e galleg "oui bien". Evit beñ muioc'h c'hoazh a bouez d'ar respont ez implijer al lavarenn ko yao (kv. galleg-pobl que si ! (1), e Pleuven, Beuzeg-Konk, Penarz, Plugufan, Douarnenez, pe c'hoazh yao zeur (= sur) e Pleuven.

Hogen hao en deus ivez hep mar ar ster "dehoù": da skouer e Gouenou a-hao ! (ivez diha !) evit lakaat ur marc'h da dreñ a-zehoù, hag e Plouider trei var hao "treñ a-zehoù". An hevelep ger eo marteze a gaver e dao ha yao, hogen n'eo ket sur, hag ar gerioù-se a c'hell bezañ disklêriet en un doare eeunoc'h. Skouerioù: ha dao (ivez ha sa) d'ar gêr ! Plouider; ha yao ! "war-raok, deomp en hent !" e Lanhouarnev: lavar yao, lavar yao

'ta ! Santeg; lavar yeo ! Ar Fouilhez, hevelep ster. Dao a c'hel-
 lfe bezañ hao gant ar rakger do-, ar ster o vezañ "tout droit".
Yao a vije ur frazenn a-bezh: i a-hao "tu iras tout droit". Er
 vartezeadenn-se, avat, e vije ster lavar yao unan iskis a-walc'h:
 "lavar: war-raok !", a vije evel un urzh d'an-unan pe da unan all
 bennak da vont en hent (2).

Ar ger hao a hañval bezañ kar da sou, asou "kleiz", kv. kemb.
aswy; hag an holl ouizieien a sell ouzh ar gerioù-se evel a-orin
 gant sañskriteg savyáh, zend haoya, henslaveg šujū "kleiz" (s.
 Ernoult-Meillet, Dict. étym. de la langue latine, s.v. sinister).
 Hogen hao a dalv "dehoù", ha sou, asou, daoust ha deut diwar an
 hevelep orin, a dalv "kleiz" er vartezeadenn-mañ. Diluziet-kaer
 eo bet an enepoellad-se gant Vendryes. Diskouezet en deus penaos
 anv an tu dehoù a zo an hevelep hini pe dost en holl yezhoù in-
 dezeuropek, tra m'eo liesdoare-kenañ anvioù an tu kleiz: diaes
 eo kavout un anv hag a vije boutin da ouzhpenn div pe deir yezh.
 Anvioù an tu kleiz a zo alies tennet diwar gwrizioù hag a dalv
 "spletus, a-du"; ha lavarout a ra Loth: "N'eo ket e vez sellet
 ouzh an tu kleiz evel eürus; ar c'hontrol eo; hogen evit argas
 an droug eo ez implijer ar ger kontrol evit hen envel - an tu
 kleiz a oa an tu a oa arabat hen envel" (Rev. Celt., t.LIII, pp.
 255 sqq.).

Ha dres, evel-se emañ kont gant ar gerioù brezhonek emamp o
 studiañ. E-kichen sañskriteg savyáh "kleiz" hon eus su "mat"
 (Rev. Celt. *ibid.*), implijet ivez e-giz rakger evel e keltieg
 (galianeg su-, henvrezhoneg hu-, brezhoneg he-, kempraeg hy-).
 Talvoudegezh hao a vije enta "mat", hag e c'houlennfe en e raok
 ur stumm *sau-o-; -haou (e yaou) a zeufe eus *sou-o-. Ar ger a
 dalve "mat, a-du" a vije bet reizh evit envel an tu dehoù, hogen
dehoù a oa anezhañ dija evel ger resis, ha n'helle hao treuzve-
 vañ nemet evel ger micherel: a-hao, trei var hao a vije chomet
 e yezh ar charretourien. Seul dudiusoc'h eo ar ger kozh-se m'en
 deus miret ar ster indezeuropek.

(Diwar-benn an enebadur etre "mat" ha "kleiz", gwelout ivez
 pennad Loth diwar-benn Morgan Tut "Morgan an hudour (mat)" hag
 argerioù iverzonek tuas, túath "kleiz", br. tus id.: Rev. Celt.
 t.XLIII, pp. 160 sqq.).

gant Unan eus hor Mignoned.

(1) Que si a zo ur berradur evit je vous dis que si (si = ain-
 si, sic). En hevelep doare e tle ko yao bezañ ur berradur evit
ko yao a ran deoc'h (ko = koñ = komz: me 'm eus klevet koñ anean).

(2) Aesoc'h e vije gwelout ennañ ul lavarenn lah var yeo (yao)
 o klotañ gant ar galleg "fouette cocher !". Lazhañ a dalv alies
 "skeiñ, kannañ", hag an distagadur c'h, h evit zh ha zoken s a
 zo boas e Gorre-Leon. Dao a vije neuze ar ger-drevezin anavezet.

AR YEZH FEROEK

An Inizi Feroe (Fóroyar e yezh ar vro, Færøerne e daneg) eo ar vroadelezh vihanañ en Europa - 30.000 a dud hepken enno -- hogen ur vroadelezh int e gwirionez, dezhi ur yezh, ur sevenadurezh hag ur bersonelezh ken dibar ha re Island. Poblet e voent war-dro ar bloavezh 800 gant Vikinged o tont eus Mervent Norvegia (war a hañval ne oa o chom enno d'an ampoent nemet un nebeut menec'h iverzonat, evel ma oa ivez en Island). Ar yezh feroek a zo enta unan eus yezhoù skandinavek ar C'hornog, e-giz an islandeg, hogen emdroetoc'h egetañ un tamm mat: poan o deus Feroiz o kompren Islandiz, hogen ne gomprenont tamm ebet an daneg, ar svedeg na zoken an norvegieg (1)

Ur vroad a besketaerien hag a vesaerien eo bet bepred Feroiz, hag o yezh a zo ur melezout eus ar vuhez o deus renet a-viskoazh. Pinvidik ha resis-souezhus eo evit pezh a sell ouzh ar mor, ar pesked, al laboused-mor, ar bigi, hogen ar gerioù o tennañ d'ar vuhez vodern, d'an ijinerezh, d'ar skiant, ha kalz gerioù difetis, a zo bet amprestet pe drevezet diwar an daneg. Un doare eus an amzer gozh a zo chomet war ar yezh feroek, n'eo ket hepken en he yezhadur, hogen en he c'hrennlavarioù niverus ha saourus hag en "tabou" iskiñ evit gerioù 'zo: da skouer, "neol" (sól) a vez implijet alies e-lec'h "loar" (máni) e degouezhioù 'zo, pa vez al Loar war he digresk, da skouer, ha dre-se "reuzius" hervez ar mezoù kozh.

An Inizi a chomas dieub dindan ar Vikinged betek ar bloavezh 1380, ha neuze e voent staget ouzh rouantelezh Bro-Danmark (a oa neuze ur stad c'halloudus hag a astenne he beli war Sveden, Norvegia hag Island). Istor astennidigezh an daneg er Feroe en amzer-se n'eo ket anavezet mat, hogen ne hañval ket e vije bet kreñv-tre e levezon betek amzer an Disivoud (1538 e Danmark). Ne voe ket kalz a ziaesterioù relijiel er Feroe, war a seblant, hogen an daneg, ha n'eo ket yezh ar vro, a gemeras lec'h al latin en iliz. Mac'homerezh kenwerzhel Daniz, en ur beuzrivinañ an Inizi, a skoas ivez ur gwall-daol gant ar sevenadurezh feroek. N'he distrujas ket, evelato; an daneg, daoust ha doujet, a chome c'hoazh ur yezh estren, hag ar bobl a zalc'he d'he gizioù ha d'he gwerioniezh kenkoulz ha d'he yezh.

En XVIIIvet kantved e voe kroget da lakaat dre skrid ar gwerzioù feroek pouezusañ, evel ma raed neuze e meur a vro all. E 1822 e voe embannet un dastumadenn anezho, a voe al levr kentañ biskoazh moulet e feroeg. Ar vezhour V.U. Hammershaimb a ijinias un doare-skrivañ diazezet war hini an islandeg hag a embannas ur yezhadur e 1848. D'an hevelep ampoent e tihune ivez tamm ha tamm an emskiant vroadel, hag e 1856 e voe ret da Vro-Danmark dilezel ar gwir-miret he doa bet betek-hen war genwerzh an Inizi. Koulskoude, tra souezhus a-walc'h, uhel-tre e oa bepred ar yezh danek e spered ar bobl: e 1855 e fellas da Hammershaimb lenn ur pennad eus ar Vibl troet gantañ e feroeg d'an dud bodet en iliz e gêriadenn, ha darbet e voe dezhañ bezañ taolet er-maez -- ken sakr e oa

ar yezh danek, daoust hag estren, pe marteze abalamour da se. Diouzh an tu all, an deskadurezh hag en em ledas kalzik en XIXvet kantved a oa e daneg nemetken, en doare ma c'helle an dud lenn ha skrivañ er yezh-se tra ma oant dizesk en o yezh-i, dres evel an darn vuiañ eus ar vrezhonegerien en hon amzer.

Pezh a road ar gwir lañs d'ar yezh a voe ganedigezh an emsav politikel e fin an XIXvet kantved, war skouer an emsavioù heñvel e Norvegia hag en Island. Ar vroadelerien a lakaas anzavidigezh ar yezh gant ar stad evel unan eus o falioù. Un nebeut levrioù a oa bet moulet e-kerzh ar c'hantved, hag e 1899 e voe savet, dre gred un nebeut brogarourien, ur "Skol-Veur ar Bobl" o kelenn e feroeg. Ar Strollad Emrener a voe krouet e 1906, ha dihuañ a reas muioc'h-mui spered ar bobl. Ar feroeg a gemeras tamm-ha-tamm lec'h an daneg en iliz, hag ul lennegezh nevez a grogas da vleuniañ. Kement-se ne deas ket hep ma vije eneberezh a-berzh gouarnamant Bro-Danmark: e 1912 e voe torret ar mestr-skol Jákup Dahl diouzh e garg evit bezañ graet e gentelioù e feroeg.

A-c'houde 1920 en em ziskouezas ar feroeg er c'helaouennoù, da gentañ e stumm pennadoù hag embannoù er c'helaouennoù danek, ha neuze e stumm kelaouennoù hollferoek (bremañ ez eus en Inizi 4 kelaouenn e feroeg penn-da-benn hag unan all divyezhek). A-c'houde 1930 en em silas tamm-ha-tamm er mererezh, hep re a eneberezh digant Daniz. E-pad ar brezel diwezhañ e voe an Inizi Feroe e dalc'h ar Saozon, tra ma oa Danmark e dalc'h an Alamaned; ar rannidigezh-se a skoas taol ar marv da veli København. Ar Parlamant feroat (Lógtin) en devoe perzhioù ur gwir gouarnamant; ar besketaerezh hag ar c'henwerzh gant Breizh-Veur a zegasas d'ar vro ur binvidigezh dianav betekhen hag al lorc'h broadel d'he heul. E 1947, da heul ur vouezhiadeg (ha na roas, evit lavarout ar gwir, nemet ur 56% bennak a-du gant an emrenerezh), e voe anzavet an Inizi evel ur vroad dieub dindan Roue Danmark, evel ma oa Island a-raok ar brezel. Ar feroeg a voe lakaet da "benn-yezh" (Hóvuðsmál), gant an daneg da eil yezh. Hemañ avat ne vez mui komzet, koulz lavarout, nemet gant kargidi danat, hag i o tont da vezañ distankoc'h-distankañ, ha da grediñ ez eus e teuio un deiz ma vo disoñjet a-grenn, o lezel ar feroeg evel yezh ofisiel nemeti.

Lennegezh pobl ar Feroe a zo pinvidik-dreist pa soñjer e niver dister o foblañs en amzer dremenet (5000 en XVIIIvet kantved). Ar gwerzioù (kvæðir) a zo an darn pouezusañ anezhi: kanet e vezent gant tud o tañsal un doare dañs-tro, unan o kanañ ar pozioù hag an holl o tiskanañ. Darn anezho a zo kozh-meurbet, ha komz a reont eus harozed an Hanternoz evel Sjúrdur (Sigurd, Siegfried): lod all a zo krennamzerel, ha meneg a zo enno eus Karl-Veur hag eus Trestan; deut int moarvat a Vro-Skos dre an Inizi Orc'h ha Zetland, a gomze gwechall an hevelep vevzh skandinavek hag ar Feroe. Bez' ez eus ivez gwerzioù diwar-benn traoù feroek-rik, anvet tættir; an hini brudetañ, "Gwerz an Evned", a voe savet

(Kendalc'h p.20)

Ur pennad bevstrilhouriezh

AR SUKRENNOU (pe GLUKIDOU)

1' AN TALVERIOU

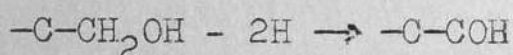
(galleg: radicaux)

HUDROKSU: -OH (galleg: hydroxy). Kavet e vez e meur a benn-talv. Pa vez sellet outañ e-unan éz anver anezhai HUDROKSUENN (g.: hydroxyle pe oxhydryle).

KARBOKSU: $\begin{array}{c} \text{-C-OH} \\ | \\ \text{O} \end{array}$ (g.: carboxyle) a zo ar penn-talv (radical fonctionnel) a gaver en asidennoù pe dreikennoù: emañ an talver asid ganti.

ALKOOL: $\begin{array}{c} \text{-C-OH} \\ || \\ \text{H}_2 \end{array}$ penn-talv an alkoolennoù: an talver alkool gantañ.

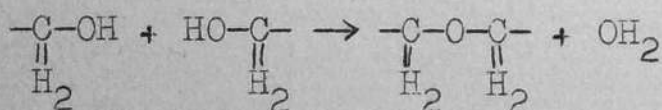
ALDIHUDR: $\begin{array}{c} | \\ \text{-C-} \\ | \\ \text{C=O} \\ | \\ \text{H} \end{array}$ (g.: aldéhyde, kement hag al(cool) déhyd(rogéné) al(kool) dihudr(ogenet):

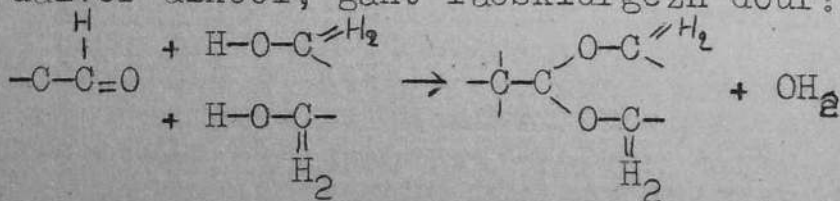
penn-talv an aldihudrennoù eo an aldihudr.

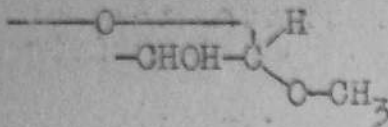
KETON: $\begin{array}{c} | \\ \text{-C-} \\ || \\ \text{C=O} \\ | \\ \text{-C-} \\ | \end{array}$ (g.: cétone): penn-talv ar c'hetonennoù

ALKOIL: $\begin{array}{c} \text{-C-O-C-} \\ || \quad || \\ \text{H}_2 \quad \text{H}_2 \end{array}$ (g.: alcoyle): kengrafad kentoc'h eget penn-talv, diwar kengej daou dalver alkool ha laoskidigezh dour:

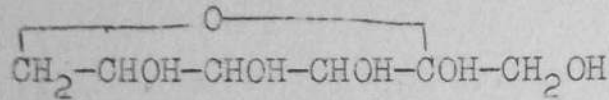

AKETAL: $\begin{array}{c} \text{H}_2 \\ | \\ \text{O-C-} \\ | \\ \text{-C-} \\ | \\ \text{H} \end{array}$ (g.: acétal): kengrafad hag a dalv kement ha daou alkoil war an hevelep karbonenn: diwar kengej un talver aldihudr ha daou dalver alkool, gant laoskidigezh dour:

Ur frammigenn hevel a voe kavet d'om c'hetoziou:

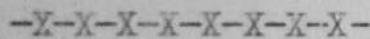

Ur frammigenn nevez-se a voe anvet e galleg "forme pseudo-aldéhydrique" ha "forme pseudo-cétonique". E brezhoneg e c'hellfemp lavarout led-aldihudrek, led-ketonek, hag envel ar c'hwec'hoziou dezho ar furmoù-se: led-ketoziou, led-aldoziou.

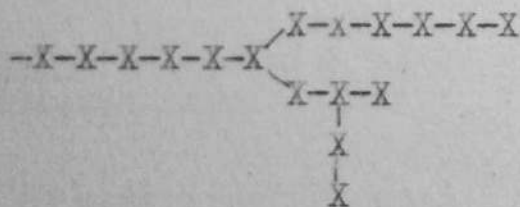
3. Erfin ez eus bet kavet ne vez ket ar c'hwec'hoziou dindan furm led-ketoziou pe led-aldoziou er un doare stabil, hogen, dreist-holl e dourdeuz, dindan furm ur c'hemmesk emgempouezek a getoziou (pe aldoziou) dik, ha led-ketoziou (pe led-aldoziou).

Notenn (1): CHADENN-DRO. Atomennoù ur volekulenn a c'hell bezañ kengrafet diouzh meur a c'hiz:

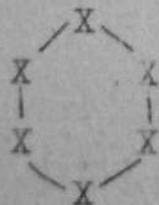
- pe diouzh ur chadenn eeun:

- pe diouzh ur chadenn skourrek:

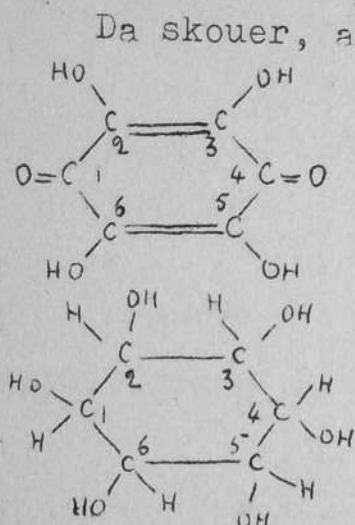

- pe diouzh ur chadenn-dro:

E galleg e vez anvet ur chadenn-dro "un cycle", e brezhoneg e c'hellfemp ober anezhá un droeg.

Bep atomenn-gorn an droeg a rafed anezhi ur penn: penn-talv mar bez un talver gant an atomennoù krafet warnañ.

Da skouer, ar volekulenn a roan he frammigenn amañ-dirak he deus c'hwec'h penn d'he zroeg, niveren-
net 1,2,3,4,5,6. Gwelout a reer ez eus daou-
grafadoù etre ar c'harbonennoù 2,3,5,6, un
talver keton war ar garbonenn 1, un talver
keton war ar garbonenn 4.

An eil volekulenn a roan he frammigenn
a zo c'hoazh c'hwec'h penn d'he zroeg, bep
a dalver hudroksu krafet warno. Ma keuve-
rier ar frammigenn-se gant an hini roet
uheloc'hik e weler ez eo bet torret an
daougrafadoù a oa war ar c'hwech karbonenn
dre stagañ un atomenn -H war bep karbonenn,
hag ouzhpenn lakaat -OH e-lec'h =O war ar
c'harbonennoù 1 ha 4 (an talverioù keton o vont da dalverioù
alkool). Bez' hon eus evel-se ul liesalkoolenn (polyalcoool),
ez-resisoc'h ur c'hwec'halkoolenn anvet inozitol.

(Da genderc'hel)

'BANNA.

NOTENN AR PENNSKRIVAGNER

Evel ma lavaremp en niv. 1, ne glot ket bepred gerioù skian-
tel Abanna gant ar re implijet gant G.B. Kêrverziou, na kenne-
beut gant ar re a gaver er pennadoù embannet gant un ijinour-
strilhour all, Herve Maze, war SAV niv. 13 ha 15 (1939). N'em
eus nemet ur roll berr eus gerioù G.B.K. (en doa pleustret
dreistèholl, ahendall, war strilhouriezh ar vein). ar re anezho
hag a denn da zanvez ar pennad-mañ a roan amañ da heul, keñver-
ha-keñver gant re Abanna ha re H.M.

<u>Galleg</u>	<u>Abanna</u>	<u>G.B.K.</u>	<u>H.M.</u>
ACIDE	asid(enn)	treñkenn	treakenn
ATOME	atomenn	diskejenn	
BASE	baz	didreñkenn	chomenn
CARBONE	karbon	gläouion	gläouon
CARBOXY	karboksu	gläoudourilion	
COMBINER (SE)	kengejañ	kenbrietaat (1)	kendagañ
FONCTION	talver	obererezh	
FORMULE	arouezienn	lizheradur	

<u>Gallez</u>	<u>Abanna</u>	<u>G.B.K.</u>	<u>H.M.</u>
GAZ CARBONIQUE	gaz karbonek	aezhenn-c'hlaou	aezhenn c'hlaouek
GROUPEMENT FONCTIONNEL	penn-talv	strollad oberiat	
HYDROGÈNE	hudrogen	dourc'haner	hudrogen (2)
MOLECULE	molekulenn	diskejeneg	molekulenn
OXHYDRYLE	hudroksu(enn)	dourilhon	
OXYGÈNE	oksugen	tanion	oksugen
PROPRIÉTÉ CHIMIQUE	galloudezh	galloudezh	perzh-kendagañ
SYMBOLE	arouez	arouez	
VALENCE	kraf	ere(enn)	ere

(k) Implijet en deus ivez kengejañ, kenstrollañ, kenunaniñ.

(2) Hidrojen er pennad kentañ (niv. 13), hudrogen en eil (niv. 15).

(Kendalc'h ar b. 15)

gant Nólsoyar-Páll (1766-1809), ur martolod feroat hag a gredas ober kenwerzh, a-enep lezennoù Danmark, gant ur c'hozh lestr savet gantañ e-unan diwar tammoù peñse. Er werzh-se ez eo taolenet ar gargidi danat evel edved-preizh, Feroiz evel laboused-mor peoc'hus, ha Páll e-unan evel an "istrer" (Haematopus ostralegus) hag o diwall diouzh o enebourien.

Soniou ha kontadennoù e-leizh a gaver ivez er Feroe. Al lennegezh "ouiziek" n'eo ket betek-hen ken pinvidik; anvioù ar romantour Heðin Brú hag ar barzh Janus Djurhuus a dlefe bezañ meneget.

Kelennet e vez ar yezh feroek e Skol-Veur København abaoe 1935. Un nebeut bloavezhioù 'zo ez eus bet kroget d'hen kelenn ivez e div Skol-Veur all, e Birmingham (Bro-Saoz) hag e Wien (Aostria).

(1) Rannyezhoù norvegiek eo an islandeg hag ar feroeg, dre o orin; hogen tra ma choment hogos digemm e kouezhe an norvegieg dindan levezon an daneg hag ar svedeg, yezhoù kalz emdroetoc'h; ha bremañ ez eo gwall-heñvel outo, ha tost ken eeun hag ar saozneg.

NA ZISONJIT KET ADNEVEZIN HO KOMANANT !

BUHEZ MOIZEZ
(Dornskrid Aberystwyth)

E labour ken pouezus L. Dujardin ha Gw.B. Kerverziou, Danvez evit levrlennadurez ar c'hoariva brezonek, embannet war Walarn 140-143 (Gwengolo-Kerzu 1941), pp. 187-220, ez eus meneg eus an dornskrid-se, roet gant Erwan Berthou-Kaledvoulc'h da Levraoueg Vroadel Kembre.

An dornskrid, niverennet 1249 D, en deus 188 pajenn ment bras 33 x 21 cm; an deroù hag an diwezh a vank, ar pajennoù kentañ ha diwezhañ a zo kousiet hag uzet, hogen ar peurrest miret mat. Ar paper a zo eus diwezh an XVIIIvet kantved; ar skritur, eus an hevelep pred, a zo bras ha diampart, hogen helenn a-walc'h peurliesañ. War c'horre an dornskrid ez eus bet lakaet gant tud al Levraoueg un notenn e saozneg; setu amañ da heul un droidigezh anezhi:

"Skouerenn diglok, hep deroù na diwezh, eus ur mister e rannyezh Treger, diazezet war istor mibien Jakob ha buhez Moizes, ha lakaet e gwerzennoù diampart a-walc'h. Sinet eo ha bloaziadet 1783 war veur a bajenn. Ar sinadur klokañ a zo an hini e traoñ ar bajenn 144 (niverennet gant al Levraoueg), hag a zo evelhen: "fait par moi lorans lethomas (1) filigittim de hari lethomas e. deillisabet le coffer. 1783".

"P. 130 ez eus un "Epilogue" berr e galleg, skrivet gant un dorn ampartoc'h, ha savet en un doare skañv ha direspert; sañset eo bezañ lavaret gant Simeon ha Juda !"

Tu a zo da resisaat un tammig rannyezh an dornskrid: ar stummoù a sou "a zo", bonde "bemdeiz", groeint "graint" a zo eus Bro-Oueloù pe Treger-Vihan.

Daou dra dreist-holl a zo da verkañ e-keñver an doare-skrivañ: skrivet eo bepred ar son j gant g, zoken dirak a, o, u; ar son k e diwezh ur ger a zo skrivet alies ch: rach "rak", bennach "bennak". Ne vez implijet pennlizherenn ebet, hogen ar c hag an l e deroù ur ger a zo stummet evel pennlizherennoù. N'eus ket a boentadur kennebeut. Diaes eo lavarout penaos eo troc'het ar gerioù: gant-se ez eus kavet din e vije gwelloc'h rannañ ar gerioù evel ma tlefent bezañ rannet.

(1) Lorans ha n'eo ket Rolland evel ma lavar L.D. ha G.B.K.

Notenn. E Levrlennadurez ar c'hoariva brezonek ez eo meneget levr E. Berthou, En Bro-Dreger a-dreuz parkou, pennad 37. N'em eus ket tizhet gwelout al levr-se hag anaoudek e vefen ouzh al lenner a c'hellfe lavarout din pe zisklêriadurioù a gaver ennañ a-zivout dornskrid Aberystwyth.

A.E.

p. 1

a pa fello goude dar roue offlegan
en nem reuottoint tout da ober bresel desan
gonget souquen penos enem multipiont
carquet eo o sie a gorfou diuergont 5
en nun ti dister e quaffet douex map
a sou capap o hunan euit rain ar gombat
ya mar am gredet peuar ygipsian
na deuffe quet aben dimes un nebrean
dre se en nem gonget quitta ma hoc abret
o rengin gant reson pe en nem queffet trompet 10

faraon a coms

palle gernin mor non se a sou uritap (???)
ret a uo laquat remet per groeint miserab
rac se argandour yen (?) songet mar plis guennach
ar uoian fasilan da uortiffian o ras

ar douet argandour a coms

an naturallitte a report mar roue 15
sel urasoch eo aban (?) sel neubuttoch line
rach ar corffo disquis a angant terip bras
iscuset mar roue mar parlantan quen bras
mes tetet annese euel ar qui humen
pa blig dou mageste comeret ma guellen 20

faraon a coms

o havis argandour sou gust a resonab
mes ret ue inuantin ur guel labour benach
hac ober dam goardou mont dou fresan bonde
rach mar don faraon na uanquin quet de...

an argandour quenttan

p. 2

ar quenan argandour a coms

besan oh eus mar roue anomp da diffiso 25
da ober en babillon hac en e fabousou
groet dese ober quelou beonde esehamant
a reit dese o boet hepquen a beamant
hac e uellet ember dindan boan em bue
e rabattoint cals à ober bugalle 30

faraon à coms

pittifar ma minon mar be o pollante
euit ma obligan ebars en naffer se
comeret harcherien ha tut en o souet
me o recompanso ar boan a comeret

ar pittifar a coms

me a rai gant chals a goa fa frins ha mar roue
quement a comandet mar choman em bue
mes leret din ar bris dar rain da bep hini
hac e hellet ahane besan sur disoursi

35

faraon a coms

hoeh guenec da bep den a sou pris aretet
gant an nol rouane da rain dou exclauet
rait iue quement al maffrins da bep hini
ha groet de labourat casi bette creuin
rac me en toue hardin dre ar serp a uabillon
mar em be euite nep sort compassion
herot ha somillier ha chui tue harger
...da secontin ar prins da ober e affer

40

45

p.3

genne an nerot hac ar somillier
hac an narcher ar pittifar a coms

gout a ret otrone penos es on carquet
gant ar roue memes ues an ebreanet
rac se ma herot et dar guer à gesen
ha dre an nol ruiou criet aboes ar pen
ha leueret dont dar palles dam caffet
hac e se ar roue en deus gouremenet

50

herot a coms

me ia trou ar prins gant o comandamant

ar pittifar a coms

cleuet ebreant ues abreurs ar roue
em es comision da donet o pette
da comandin dac tout hastan enem caffet

55

gant ar prins pittifar neon quet ar guget (?)
dindan boan a uruel nan deus den da uanan
rac ar roue memes eo am dies aman 60
rac se na ueset den en cos a inorans
ous an ol ë comsan couls ar pour hac an noblans
entre un neur ha diou en deus dettermine(t)
en nem caffet gantan goude besan leinet 65
dindnan boan a usan en plupic puniset
mar queret o crhen hastet en nem caffet
me meus groet ma gart pan doch adurtiset
rac mar retornan quen e renan bou(t) p....

p. 4 penne an nebreannet anttre Simeon.
luui gada isacar a ruban ruban a coms

ma famill chettu dimp quellou neue
me gret es eus bet un nerot dar roue 70
oh embann dre ar ruio hastan en nem caffet(t)
en ti ar pittifar unan ues e brânset
quement se a sou cos mah on terip nehet
nan de quer euit mad es omp diemenet

simeon a coms

ur chanchamant benac a gredan sur on bo 75
malleur uoa dimp an eur ma quitahomp on bro
rac chettu neaman en crais ar baiannet
tut hep fe nal lesen pere sou reu(o)ltet
a enep un doue ha quer couls ousimp ni
mes ret eo euit se en em basianttin 80

luui a coms

quent dilliberin quen demp bete ar prins se
ha ne gleuo gantan bollante ar roue
ha dious al laro pa gollen ma bue
me goario un tol quent donet ahané

gada a coms

allas ma breur luui dre mah omp en e uro 85
effo ret dimp plegan da quement al laro
hac en nanou doue obseruomp ar sinans
rac eman hon buue hon maro en ballans

i
isacar a coms

hastomp mont asambles da gout pettra al laro
da un neur eo ar couls den em coaffet eno
martesê nan deus song nemert ebars er mad
monet gant pasiantet a sou un dra mullab

90

penne ar pittifar hac ar
somiler an nerod hac an narcher
dre eur pen a anttre
sabullon ha nettalli gada simeon
luui guda isacar dan ruban à anttre
dre eur pen al ar pittifar a coms

orsa estrangourien euit ma hententet
bollante ar roue hac hinni e brinset
determinet en deus e renquach labourat
hep ma fo den exsant a quement a uo en noat
hac effeet peet à guech goenech bonde
gant un nerot memes ues aburs ar roue

95

sabullon a coms

ne gredan quet ma frins et songe arrroue
penos es omp iue dimes à gallitte
rac ne uoa en canan are prinsipallan
pa uoemp quer mallerus ha donet dar uro ma

100

ar pittifar a coms

anep a sou eueldoch ebars enne...
ne dal quet desan mu gongal ober ar bras
ia ha teullet ple dious ma parllatet
na gose dach gonit besan goas puniset
rac na ententtan quet a reson uoarse
chon(g)et (?) ha gui a consant aregou ar roue

105

neptalli coms

ma frins groet ahanomp herue o plante
hac o peset egart en nano ma doue
es omp tut affamil hac a gallitte uat
han nan domp bet biscoas ol labourat

110

ar pittifar a coms

diuoar gous ho croen mo laquai da disqui
allon offiscerien ret eo ho separin 115
entre tar esquaden mo po pep a hini
esettoch a ueso deonet do comantdin
ia ha teullet ple na gomerac true
en eur feson benach ous ar gannalles se
groet de laourat bonde bette cruuin 120
hac anep a resono toret o isilli

ar somillier a coms

p. 7 ma frins no po pet morchet mar patousin... (??)
me rai dese labourat en despet dou ine
mes leret din ottro quent euit mont dar guer
pequement a renquo pep hini da ober

ar pittifar a coms

ur millier a queouet car (?) entre pep esquaden 125
da fourneisan bonde pettoret o esquern
ia ha teullet ple na uanquach uoar o cont
effo chui o hunan a uo ret dach respont
me ia dar palles da quaffet ar roue
rach se groet hotteuer an neil hac eguille 130

an nerot a coms

me a roi ottro ar prins gant pep fidellitte

ar pittifar a ia quit ar somiler a coms

herot queset o tut ase er coste cle
hac an narcher a el chom ase gant e re
ha me aio gant ma re aman en tu deou
allon bougreet fal lemet o cleueiou 135
rac anep a ren poanan euit gonit e uoet
nan de quet nesaser penos effe armet

gada a coms

o doue ma crouer heman sou callonad dime
monet a ra ma bue casi gant ma cleue

cals effemp sauet ues a battriarchet
hac e renquemp aman taluout tut al lonet

140

ar somiller a coms

les ho conttat dello a hastet labourat

p.8

dan a coms

ret uo dah hon lesel da uont d'uit dillat
rac pan doh esperet don gas da uesquan pri
nan de quet aporopos effemp guisquet en sei

145

ar sommiller a coms

herot hane ol les da uont d'uit dilat

an nerot a coms

ia ha greomp de pourein pilou mat
ha tra nou dischoser da ren cariguello
euit charetat prin el lech ha tefiotto

an narcher a coms

no deffo nemert chom er guer euit fette
ha donet mintin mat argoas ar beure
ya hat tullet ple mat mar renquan o querhat
me a rai ma peset ma gamegou erfat

150

senne ruban simeon luui guda vsacar
sabullon neptalli gada dan aser bengamin
manases anttre tout ruban a coms

hemean eo ar uiser hac ar callamitte
hon eus ni ma beuder pa ne conttan doue
allas ma beur iosep pa dugoch aman
no poa quet a esper on er guis man

155

simeon a coms

p.9

ne gredan quet ^{ne} deus ancoaet ar roue
ar serisg pehini hac ar fidellitte
en deus renttet ma breur endurant e uue

160

en palles faraon. endurant e uue

luui a coms

ia paneuertan daous de buisans
effoa maro gant famin daous de arogans
hac euit recompans ettu e grudeldet
da ober dimp mill outtrag ar barbar milliquet 165

ysacar a coms

pequen lies a den a seruig rouane
a comson ho madou ho chorfou ha o bùùe
ha pa o deus brasen esom a uesan recompanset
e tro anqueraman ar sort en o enep

ysacacar a coms

ne uoa prins erbet en deffoa mirittet 170
recompans quer bras hac en deffoa iophep
non opstant an triran inumen
ous non gourdous bep guir a derin on esquern

sabullon a coms

ma hallemp ma breuder en em drasport ahan 175
ha mont goas ur ueag dan douar a ganan
goaùs hac e souffren eno captiuitte
euit gant ur barbar sou aduersour da ... (doue ?)

p.10 neptalli a coms

ne uffemp biruiquen ballemor don line
en em drasport don bror hep quaffet e conge
rac ma cleffe penos effemp uoar bartian 180
es affe unn arme euit dont don lasan

gada a coms

hac effemp ma bruder en canan nem rentet
non bemp goas mill trubuil gant an nanabitan(tet)
posedin a reont hon ti hac hon moien
nemert dre bresel nam bompb int biruiquen 185
(da yendera kel)

NOTENNOU WAR AR C'HEMBRAEG
KOMZET

Sur on ez eo c'hoarvezet hag e c'hoarvezo gant meur a hini ar pezh a c'hoarvezas ganin un nebeut bloavezhioù 'zo: bezañ desket kembraeg madik a-walc'h el levrioù, ha neuze kejañ gant Kembreiz ha kavout ne gomzont tamm ebet evel m'hon eus desket.

Se a zo gwir evit ne vern pe yezh, a-dra-sur. Hogen ar c'hemm etre kembraeg al levrioù hag hini ar pemdez a zo bras-meurbet, brasoc'h kalz eget e saozneg pe e galleg - ha zoken e brezhoneg, evit traoù 'zo da vihanañ. Ha war ar marc'had, muioc'h a zishenvelder a zo etre ar c'hembraeg hag hor yezh-ni eget ne lavar al levrioù-deskiñ, ar re vrezhonek da vihanañ.

Soniadouriezh. Desket hon eus e oa heñvel-tre distagadur ar c'hembraeg ouzh hini ar brezhoneg, war-bouez un nebeut sonioù evel u, ll, rh, th, dd, hag heñvel ivez ar pouez-mouezh en div yezh. Pell eo kement-se a vezañ peurwir.

Ar vogalennoù kembraek a c'hell bezañ berr pe hir (e gwirionez ez eus vogalennoù etre ha vogalennoù hir-tre, evel e brezhoneg), ha dre vras e kavomp an hevelep reolennoù hag e brezhoneg diwar-benn o ment, nemet ez eus ivez kalz direizhderioù: cig a zo distaget dre i hir; awa hir e tad a zo berraet el liester tadau, e keñver tād, tādoù e brezhoneg (lennegel da vihanañ). Ar vogalennoù berr o hag e a zo digor-tre, an hevelep vogalennoù hir a zo serr; a ne gemm ket, hogen e Reter Morgannwg e vez distaget gant ur son digor-tre, heñvel a-walc'h ouzh ar saozneg bad, hag a aroueziomp dreæ (diaes eo kavout bremañ tud hag a zistag evel-se, rak hogos aet da get eo ar c'hembraeg e Reter Morgannwg, hag an dud yaouank desket ganto ar yezh er skolioù a zistag en un doare muioc'h "klasel"). Ahendall, ha daoust d'ar vezhadurioù, an i berr a zo tuet da zislivañ ha da dostaat ouzh an i saozneg, hep bezañ kouskoud e ken "teñval" hag hemañ.

An divvogalennoù, evel e pep yezh, a zo tuet da "ziziftongen-niñ", dreist-holl pa ne gouez ket ar pouez-mouezh warno. au, eu hep pouez-mouezh a ya da è (e digor-tre) er C'hreisteiz, da ā (digor-tre) peæ en Hanternoz; ae a ya da ā hogos e pep lec'h, hag oe da ō (serr) e Morgannwg (coed "koad" dist. /kōd/)

Ar pouez-mouezh kembraek eo marteze an dishenvelder brasañ etre an div yezh predenek bev (bev, rak diaes eo gouzout ez-resis petra e oa e kerneveg) hag an diaester brasañ evit Breizhiz. Lakait ur C'hembread da zistagai ar ger bara, sañset heñvel en div yezh, hag e vlot souezhet. Krediñ a rafed da gentañ ez eo ar pouez-mouezh war an eil/silabenn, hogen pa daoler pled e verzer ez eus ur pouez-mouezh gwirion (anvet stress e saozneg, accent d'intensité e galleg) war ar silabenn gentañ (an eil-diwezhañ er gerioù liessilabennek), hag un ton (saozneg pitch, galleg accent

d'intehsité) war an hini diwezhañ. E brezhoneg, an ton, paz eus unan, a gouez war an hevelep silabenn hag ar pouez-mouezh, pezh a ra d'ar brezhoneg seniñ muioc'h unton eget ar c'hembraeg.

Ar c'hensonennoù-tarzh b, d, g, p, t, c n'int ket gwall-zisheñvel diouzh ar re vrezhonek, nemet ez int un tammig kreñvoc'h (dreist-holl ar re divouezh). Ne vez ket kalet aet ur gensonenn vlot e diwezh ur ger, na blotaet unan galet dirak ur ger o kregiñ dre ur vogalenn. Ar son chw (c'hw) a zo o vont da get, evel e brezhonegoù 'zo, hogen e-lec'h mont da f ez a, pe da c'h (er ger chwi "c'hw", a vez distaget /c'hi/ bepred hag e pep lec'h; an distagadur /c'hw/ ne glever nemet er gador-brezeg), pe da w (er C'hreisteiz, dreist-holl, e klever /wec'h/, /waer/ aliesoc'h eget /c'hwec'h/, /c'hwaer/). Ar c'hensonennoù w, dd, f (f kembraek a zo /v/, evel ma ouzer) a gouez alies e dibenn ar gerioù: /heddi/ evit heddiw "hiziv", /ker/ evit cerdd "kerzh", /tre isa/ evit Tref Isaf "Trev Izelañ", anv lec'h (Kement-se n'eo ket dianav e brezhoneg komzet). Ar ger dwir "dour" a zo skrivet kenkoulz ha distaget dwr abaoe pell, hogen al liester a zo bepred dyfroedd hag an anv-gwan dyfrol. An s goude i a ya alies da /ch/, da skouer er ger mis "miz" /mich/.

Brudet eo ar c'hembraeg evit kaout gerioù hir-spontus, hag abalamour da se ez eo ur vammenn dihesk a fent evit ar Saozon. Gwir eo e weler war gartennoù Kembre anvioù-lec'hioù hir-meurbet, e-giz Rhosllanerchrugog, Aberdaugleddyf, Hendygwynardaf pe Llanfihangelgenaurglŷn (1). Hogen touellus eo an anvioù-se, enno meur a c'her skrivet en ur ger hepken: "gerioù" hiroc'h ha braouac'husoc'h c'hoazh a gavfed ma skrivfed Saintpèremarcenpoulet, pe Saintquentinlamottecroixaubailly, pe Tynemouthandnorthshields (2). Er c'hontrol, ken nebut a garantez en deus ar c'hembraeg boutin ouzh ar gerioù hir ma vez bepred ar gerioù a ouzhpenn div silabenn en arvar koll o fenn: Dolig evit Nadolig "Nedeleg", menyn evit ymenyn "amanenn", ffedog evit arffedog "tavañjer", baco diwar saozneg tobacco "butun", tatws diwar saozneg potatoes "avaloù-douar", a zo stummoù pemdeziek. En abeg d'an tuadur iskis-se e c'hell liester ur ger bezañ disheñvel diouzh an unander: afal "aval", liester falê, fala; hosan "loer", liester sannê, sanna.
pe an unanderenn diazh an anv still: adar "evned", un deryn

Stummadurezh ha kevreadurezh. Da varn diouzh al levrioù ez eo ar c'hembraeg ur yezh "dastumèr", gant displegadurioù pinvidik ha diaes hag ur c'hevreadur gwevn a-walc'h. Ar c'hontrol bev eo gant ar yezh komzet, hag a zo eeunoc'h kalz eget ar brezhoneg skrivet ha zoken, en un doare, eget ar brezhoneg komzet. Evit ar verboù ez implijer bepred ar stummoù-dezastum, gant ar verb skoa-zell bod "bout" en holl amzerioù, wedi "goude" en amzer dremenet, hag alies cael "kaout" en amzer-da-zont. Ar stummoù-dastum, desket er skol ha klevet en iliz, a chom hogos dizimplij: an amzer beur-dremenet (caraswn "karet em boa") a zo ken marv ha m'eo an amzer dremenet-strizh e galleg (e-maez Breizh-Uhel). Ha stummoù ar verb bod o-unan a zo eeunaet-meurbet. Seu amañ, da skouer, penaos e

vez displeget "emaon o kerzhout" er yezh lennegel hag er yezh komzet:

<u>Yezh lennegel:</u>	yr wyf yn cerdded	<u>Yezh komzet:</u>	rwy'n cerdded
	yr wyt "		rwti'n "
	y mae "		mafe'n "
	yr ydym "		rymni'n "
	yr ydych "		rychi'n "
	y maent "		manw'n "

Evel ma weler, er yezh komzet ez eo staget da vat ar raganv-gour pouezañ ouzh ar verb; ar stummoù roet amañ uheloc'h a zo e gwirionez evit yr wyf i, yr wyt ti, y mae efe (gg. mahi = y mae hi), yr ydym ni, yr ydych chwi, y maent hwy. An hevelep tra a oa c'hoarvezet e kerneveg diwezhañ: thom evit yth-of-my "ez on-me".

Displegadur an araogennoù a zo ivez gwall-eeunaet - kenkoulz lavarout emañ o vont da get. Ar c'hemmoù c'hoarvezet ennañ a zo da genveriañ ouzh ar c'hemmoù e displegadur ar verb, da lavarout eo e vez staget ar raganv-pouezañ ouzh an araogenn displeget:

<u>Yezh lennegel:</u>	gennyf (i)	<u>Yezh komzet:</u>	genni
gan "gant"	gennyt (ti)		genti
	ganddo (fe)		ganddo fe
	ganddi (hi)		ganddi hi
	gennym (ni)		gennym ni
	gennyh (chwi)		gennychi
	ganddynt (hwy)		ganddynw

Evel ma weler, n'eo ket re zisleberet displegadur gan, hogen evit lavarout ar wirionez, rouez a-walc'h e vez implijet ar stummoù-se: kalz aliesoc'h e reer gant gyda er C'hreisteiz (distaget /getà/ pe /tà/) pe efo en Hanternoz, hag an araogennoù-se ne vezont ket displeget, hogen implijet evel er yezhoù nann-keltiek: gyda fi, gyda thi (alies hep kemmadur: ta ti), h.a. Bremañ, e brezhoneg-pobl e vezer gwall-duet ivez da implij ar raganvioù-pouezañ dreist ezhomm (ganin-me, dit-te, h.a.), hogen ne gredan ket e vije lavaret traoù evel "gant me".

Ar raganv-pouezañ implijet dre ret a gaver ivez er perc'hennañ. Dibaoz a wech ez implijer an anv-gwan-perc'hennañ hep lakaat ar raganv-gour-pouezañ war e lerc'h; a zo muioc'h, ar gour kentañ fy "va" a gouez alies dirak ur ger o kregiñ gant ur gensonenn hag a c'hell bezañ friet: nhad i "va zad", mrawd i "va breur"; ar c'hemmatur dibar-se a zo a-walc'h evit merkañ ar gour. Amañ adarre, daoust maz eus kalz brezhonegerien hag a lavar va zad-me hep ma vije ezhomm pouezañ, ne gav ket din ez eus den hag a lavarfe "zad-me" !

An hevelep kemm etre ar yezh lennegel hag ar yezh-pobl a gejer gantañ ivez er raganv-gour evel renadenn eeun. "E garout a ran" a zo er yezh lennegel yr ydwyf yn ei garu, hogen lavarout preer peurliesañ rwyn caru fe (ger evit ger "ez on o karout eñ"). Ar bazenn etre a zo evel just 'r wy'n ei garu fe "ez on ouzh e garout-eñ", hag a glever ivez; ha neuze e kouezh ar raganv hag ar c'hemmadur ha ne chom nemet ar raganv-pouezañ. Ar frazenn gembraek a glot dres neuze, evit urzh ar gerioù (2), gant ar saozneg I am loving him. An tuadur-se davet an aester a zo kiriek ivez d'ar c'hemoù c'hoarvezet er raganv-gour renet e brezhoneg, bet studiet nevez 'zo gant Roparz Hemon (s. ar rentañ-kont eus Celtica pelloc'h en niverenn-mañ). Gant ar stummoù e-giz karout a ran anezhañ, n'eus ket ezhomm a gemmadurioù; ouzhpenn-se e c'heller faziañ etre e garout, he c'harout, o c'harout, hogen anezhañ, anezhi, anezho a zo stummoù leun ha sklaer, mar dint pounner.

Un dra all c'hoazh ha ne deo tamm ebet evel el levrioù: an nac'hañ. Hervez ar yezhadur, "ne garan ket" a zo ni charaf pe nid ydwyf yn caru, hogen chañs ho po ma klevit ar stummoù-se en un diviz pemdeziek; dwi dim (pe ddim) yn caru eo ar stumm boutin. Tuadur ar c'hembraeg war ar poent-se a zo enta an hevelep hini a gaver e brezhoneg hag e galleg: ar gerig-nac'han lakaet war-lerc'h ar ger o kemer lec'h an hini/lakaet en e raok ('garan ket; j'aime pas); hogen heverkoc'h eo e kembraeg, rak er yezh lennegel n'eus ket peurliesañ a rannig-nac'hañ war-lerc'h ar ger, nemet evit pouezañ e vije.

Hogen ar pep gwashañ e kembraeg-pobl, hag ivez, siwazh, muioc'h-mui e kembraeg lennegel, a zo an ober gant ar pezh a anvin ar "verboù germanek". Unan eus dibarderioù ar yezhoù germanek eo implij un araogenn gant ur verb evit reiñ da hemañ ur ster nevez, na gaver ket ennañ peurliesañ talvoudegezh an araogenn hec'h-unan. E saozneg, da skouer, gant ar verb to break "terriñ" e c'heller lavarout: the car has broken down "sac'het eo ar c'harr"; when the war broke out "pa darzhas ar brezel"; break up the stones "torrit ar vein a-dammoù", h.a. (en alamaneg eo memes tra, nemet eo staget an araogenn ouzh anv-verb: unterbrechen, ausbrechen, aufbrechen). Ma, e kembraeg bremañ e lavarer - ha gwashoc'h, e skriver - y mae'r car wedi torri i lawr; pan dorrodd y rhyfel; torrwyh y cerrig i fyny (pe i lan); ha koulskoude hervez ijin ar c'hembraeg n'eus ket en troioù-lavar-se muioc'h a ster eget na vije er frazennoù brezhonek (!) "ar c'harr a zo torret war-draoñ", "pa dorras ar brezel er-maez", pe "torrit ar vein war-laez". Ha pet perlezenn a-seurt-se a gouezh en o skouarn a-hed an devezh ! Rwyn edrych ymlaen at eich gweld chi "I am looking forward to see you" (emaon o sellout en a-raok d'ho kwelout = mall a zo ganin ho kwelout); am beth ydyh chi'n edrych (pe washoc'h: be' dech chi'n edrych am ?) "what are you looking for ?" (evit petra e sellit ? = petra a glaskit ?; koulskoude ez implijer alies ar verb kembraek chwilio evit "klask"); mafe'n edrych ar ôl y plant "he is looking after the children" (sellout a ra war-lerc'h ar vugale = ober a ra war-dro ar vugale)

h.a.h.a. Kement-se a zo abeg da c'herioù 'zo mont da get: ar gerioù kembraek mat (daoust ha latin a orin) esgyn "pignat" ha disgyn "diskenn", n'o deus ket o c'hevatal e saozneg, a zo peuzdisoujet, hag en o lec'h e lavarer mynd (dod) i fyny (pe i lan), mynd (dod) i lawr "mont (dout) war-laez, war-draoñ" (3). Ha ken mat eo entroadet an euzhadennoù-se ma kaver anezho dindan bluenn skrivagnerien vat, da vihanañ pa ne skrivont ket war an ton bras. Eno emañ, da'm meno, an danjer brasañ evit ar c'hembraeg. Amprestañ gerioù estren n'eo netra (nemet e teufent da vezañ re niverus): n'eus ket buhezekoc'h yezh eget ar saozneg, a zo leun-barr a c'herioù estren. Hogen amprestañ troioù-lavar a-bezh digant ur yezh all a zo amprestañ he doare da soñjal, hag ac'hann da zilezel a-grenn ar yezh c'henidik n'eus ket gwall-bell. Seul vantrusoc'h eo maz eo dic'houzvez-groñs ar gembraegerien eus ar vastaridigezh-se, ken naturel eo dezho soñjal e saozneg - evit lavarout an traoù krenn-ha-krak (Hag-eñ e vije efed an deskadurezh divyezhek ? aon 'm eus ez eo).

Lavarout a raen e deroù ar pennad-mañ ne zesker ket ar c'hembraeg boutin el levrioù. Direizh e vije koulskoude chom nep menegiñ ul levr hag a zo an hini gwellañ-holl evit deskiñ kembraeg: Welsh made easy gant Caradar (troet eo bet e brezhoneg gant P. Loisel, dindan an anv "Ar c'hembraeg hep poan"). Pouezañ a ra war an diforc'h a zo etre ar yezh komzet hag ar yezh skrivet, reizh o-div ("WRITE literary Welsh, SPEAK colloquial Welsh", emezañ e p. 30 e levrenn gentañ), hag erbediñ a ra da skouer chom hep distagañ evel m'eo skrivet ur frazenn evel pa beth yr ydych chi yn ei weled, hogen lavarout beth yr ydych chi'n weld ha zoken be dych chi'n weld (Hanternoz) pe be'ch chi'n weld (Kreisteiz). Chom a ra evelato en tu-mañ d'ar wirionez.

Geriadur. Kalz tud a gav dezho ez eo "glanoc'h" ar c'hembraeg eget ar brezhoneg. Gwir eo marteze evit ar yezh lennegel (ha c'hoazh) hogen ar c'hembraeg komzet a zo brein gant ar gerioù saoznek - ar ger brein n'eo ket re greñv. N'eo ket e c'hellomp fougeal kalz diwar glanded hor yezh pobl, dreist-holl pa vez komzet gant tud yaouank; hogen piv a lavarfe, evit reiñ oad ur bugel "kenz en devo e miz oktobr" ? Sed evelato pezh am eus klevet meur a wech: bydd yn ffifftin ym mis Octobar. Nebeut-tre a dud a gemer ar boan da gontañ e kembraeg goude 10 (e brezhoneg-pobl, da vihanañ, ne gonter e galleg nemet kalz uheloc'h, a gav din), hag anvioù ar mizioù a vez alies (ket bepred, a-drugarez Doue, hogen kalz re alies koulskoude) lavaret e saozneg. Re hir e vefe menegiñ ar gerioù saoznek implijet hep digarez ebet (nemet al lezhiregezh), zoken gant tud-desket - ha n'eo ket gerioù hepken, hogen bommoù hir pe hiroc'h. Se kennebeut n'eo ket un arouez a vevusted. Saoznek-rik eo ivez allavarennoù a sevended: bore da "good morning"; pryhawn da "good afternoon", suñ ydych chi "how are you ?"; n'eus netra er yezh komzet a-vremañ o klotañ gant "penaos emañ ar bed ganeoc'h ?", da skouer.

Marteze e vo dudioc'h evidomp menegili ar c'hemmoù etre gerioù implijet en Hanternoz (Gogledd) hag er C'hreisteiz (De). Paz eo disheñvel ur ger en div rann eus ar vro e kaver alies-tre ez eo tostoc'h hini ar C'hreisteiz ouzh ar ger brezhonek:

	<u>Kreisteiz</u>	<u>Hanternoz</u>
"bara 'g amanenn"	bara 'menyn	brechdan (4)
"laezh"	llaeth	llefrith (5)
"gallout"	gallu	medru
"sivi"	syfi	mefus
"irvin"	erfin	maip
"avu"	afu	iau
"(er-)maez"	maes	allan

N'eo ket klok an motennoù-mañ, pell ac'hann; ne oan ket e soñj sevel ur studiadenñ yezhoniel a-zivout ar c'hembraeg komzet, hogen diskouez d'ar vrezhonegerien n'eo ket ar c'hembraeg an doare yezh sakr a gred da dud 'zo. E gwirionez, ar brezhoneg, daoust d'an holl skoilhoù a gav war e hent, a zo buhezkekoc'h e meur a geñver eget ar c'hembraeg. Ha pa geñverier ar c'hollou graet gant ar brezhoneg e-pad an hanter-kant vloaz diwezhañ gant kolloù ar c'hembraeg ha re, gwashoc'h c'hoazh, an iverzoneg, e vezer tuet da lavarout ez eo en, goude-holl, an hini greñvañ eus ar yezhoù keltiek a hiziv.

Arzel EVEN

(1) Enebiñ a reer bremañ ouzh ar c'hiz-se: war ar c'hartennoù douaroniel nevez e skriver da skouer Pont y Pridd, Llanfihangel-genaurlŷn a zo bremañ anvet Llandre, abaoe 1951 a gredan.

(2) Ket avat evit ar ster: ar frazenn saoznek ("progressive form") a dalv "emaon ouzh e garout" hag an hini gembraek "e garout a ran".

(3) Ne hañval ket an tuadur-se bezañ gwall-gozh. Anavezout a ran tud kozh, 80 vloaz hag ouzhpenn, desavet e kembraeg, hag a lavar bepred 'shteddwch hepken evit "azazit", ha n'eo ket eisteddwch i lawr ("sit down") evel ma ra an dād yaouank.

(4) Diwar iverzoneg brechtán.

(5) Implijet er C'hreisteiz evel hor ger (laezh) livrizh. Llaeth, en Hanternoz, a dalv "laezh ribot"

 Alies diwar ar furnez e teu ar c'horregezh (Lavarenn gozh).

BURUTELLADENNOU

Den ebet n'eo difazi e vrezhoneg. Plijadur hor bo bepfed o fesev hag o embann evezhiadennoù hol lennerien diwar-benn ar fazioù - pe ar pezh a gav dezho ez eo fazioù - a gavint er pennadoù embannet war HOR YEZH.

Ur c'henskriver en deus tennet va evezh war dri fazi - gouez dezhañ - am eus graet em pennadoù Stad ha kelennadurezh ar c'hembraeg ha Daou c'heriadur:

a) "Bez' ez eo anezhi ul levr...", e-lec'h bez' ez eus anezhi ul levr pe bez' ez eo ul levr...; hag er pennad all: "Évit aesaat an ober... ez eo bet implijet seizh seurta lizherennoù", e-lec'h ez eus bet. - Mea culpa ! Goude bezañ gourdrouzet va-unan tud hag a rae ar fazi-se, ha, gwashoc'h c'hoazh, pa'm eus embannet en hevelep niverenn un notenn gant G.B.K. a-zivout implij eo hag eus, ez on dibardon.

b) "Selou ouzh ar c'hentelioù": "selaou ouzh" a zo "exaucer" ha "selaou" hep ouzh) "écouter". - Un tamm re strizh eo kement-se, a gav din. F. Vallée (La langue bretonne en 40 leçons, 9e éd., p. 195, note) a lavar kement-mañ: "Selaou écouter, est aussi actif... la forme avec ouz marque avec plus de force l'attention" (Ar pezh a zo mat en degouez-mañ, emichañs, peogwir ez eus meneg a gentelioù !) En e Grand dictionnaire e kavomp EXAUCER: selaou a-du ouz. Hag e Yezhadur Kervella (§ 628, evezhiadenn II): "Selaou hag arvestiñ a c'hell bezañ implijet evel verboù tre eeun, dreist-holl an hini kentañ". Gant-se e kav din n'eo ket direizh implij selaou ouzh gant ar ster "écouter", daoust, m'eo gwelloc'h marteze chom hep ober gant an araogenñ.

k) "Diskouez a ra... ar c'holloù... dre lakaat...", e-lec'h "en ur lakaat". - Aze e savan a-enep menoz hor c'henskriver. Din-me adarre, Tadoù an Iliz yezhadurel ! Vallée, levr meneget, p. 212: "Tandis que le français emploie indifféremment "en" devant le participe présent, quel que soit le rapport exprimé... le breton distingue ces divers rapports par l'emploi des prépositions appropriées devant l'infinitif: lenn a ra en eur gerzet, e lazet en deus dre e skei; voir d'autres exemples p. 162, note (1)". Ha p. 162: "Le participe français précédé de "en" se rend de diverses manières suivant qu'on indique - simultanément, moment: il lit en marchant lenn a ra en eur gerzout; il s'endormit en priant a-greiz pedi e vanas kousket; - moyen: en travaillant il est devenu savant dre (ou war-bouez) labourat ez eo deut gouizie; (vivre) en volant (de vol) diwar laerez; - condition: en vous efforçant, vous réussirez gant striva e feuet a-benn; progression: la route va en descendant war ziskenn ez a an hent. Bremañ, ali Kervella (§ 285, evezhiadenn): "Mavenner merkañ ar pal en un doare spisoc'h e vez lakaet araogennoù all e-lec'h en ur: DRE lammat diwar ar pont en deus en em lazhet. Er skouer kentañ n'eus nemet kenglot etre an daou zarvoud: "lammat diwar ar pont" hag "en em lazhañ", amañ e kaver ivez pal pe abeg".

Ha reizh eo, pa soñjer e daou dra hag a zo arouezius a-walc'h eus ijin ar brezhoneg: ober gant an anv-verb evel gant un anv (kv. notennoù Kerverziou en niv. 1); implij an araogennoù en un doare resis-kenañ (kv. Vallée, loc. cit. pp. 191-208; me 'gav din ez eus ivez ur pennad a-bouez e levr Seité, nemet n'em eus ket anezhañ din-dan va dorn evit bremañ).

Laouen e vefen ma teurvezfe hor c'henskriver reiñ skouerioù ha reolennoù barrek da gempouezañ alioù Vallée ha Kervella. Da c'hortoz e kav din em eus ar gwir da implij un anv-verb gant ne vern pe araogenn.

-!-:-:-

An Ao. kelenner Rudolf Hertz, eus Skol-Veur Bonn, en deus bet ar vadelezh da gas deomp evezhiadennoù diwar-benn ar pennad Gerioù nevezkeltiek e galleg (Al Liamm niv. 37, Meurzh-Ebrel 1953). Ne oa ket ret dezhañ avat en em zigareziñ evit ar burutelladennoù en deus graet: un enor hag ur gounid e vo bepred evidomp degemer alioù tud ouizieik ha keltiegourien a vicher. Setu amañ ar pep pouezusañ eus lizher an Ao. Hertz (gant va ali etre krochedoù sonn, diouzh ret):

Ret e vije menegiñ ivez el levrlennadurezh: FEDERSEN, Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen; JULIUS FOKORNY, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, embannet a-feskennadoù abaoe diwezh ar brezel, hag a gemero lec'h WALDE u. FOKORNY, Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen; WEISGERBER, Die Sprache der Festlandkelten; WALDE u. HOFFMANN, Lateinisches etymologisches Wörterbuch [Ne oa ket va soñj reiñ ul levrlennadurezh klok - nag ober ur pennad a ouiziegezh, evit gwir].

CRES. Ar bg. kreiz, kb. craidd, a rank bezañ en e rak ur stumm evel *krediom; ur c'heltiek *kridion en dije roet kb. *crydd, bg. *kreiz [Hogen ne c'heller ket, a gav din, disrannañ an div wrizienn: kv. al lavarenn "em c'hreiz", a dalv "em c'halon"]. O vezañ n'anavez ket ar wrizienn *krđ- a c'herioù deveret en -s-, e vefen temptet da stagañ cres, kreiz ouzh ar wrizienn *qert- "lakaat" (Pok. p. 584; kv. an hevelep ledanadur e ster an alam. Horst). Hogen a-boan ma c'heller divizout pe *qert-tus pe *qert-tu e oa an henstumm, pe c'hoazh -tis, -ti, -tos, -tom, -ta; gouzout a rit ervat penaos er yezhoù predenek n'eo ket bet miret bepred reizh ar gerioù (ha goude-holl, ur vartezeadenn nemetken eo ar menoz-se !)

DRAILLER. Ar c'hembraeg dryll a c'houlenn en e rak ur stumm *dhrus-lio-, abalamour d'an y; kv. galianeg *drullia (Wartb. III, p. 163). An dh- (e-lec'h d-) a zo ret e c'houlakaat en abeg d'ar ger gresianek [Evel just, hogen ar stumm hengeltiek, pe gentoc'h henbredenek, a felle din reiñ, ha n'eo ket ar stumm indezeuropek]. A gement a c'hellan barn, ar vogalenn e brezhoneg a ra diaesterioù.

ENGOULEVENT. Mogalenn ar silabenn er gerioù golvan h.a. n'eo ket re sur (kv. Pok. 367); mar deo -o- e ranker gouñakaat ur

c'hemmadur -olb- -ulb- e galianeg-predeneg (kv. ivez Ped. I, 375 ha Wartb. IV, 323). Ha ma c'houlakaer un -u- ez eus diaesterioù en abeg d'an deveradur indezeuropek ha d'an henvrezhoneg golbin.

GOELAND. Hervez Pedersen (I, 23 ha 184) ez eo an iv. foilenn (bremañ faoileann) amprestet diouzh ar predeneg. Diskouez a c'hellfe evelato un "Ablaut" kozh: iv. -oi-, pred. -ei-. Ar goulakadur *uail-anno- ne zisklêr nag an heniverzoneg (*uail-anno- en dije roet *faelann), nag ar c'hembraeg. MacBain, da heul Stokes, a gin-nig un darempred - arvarus - gant sz. wail.

GOEMON. Hervez Pedersen (I, 87 ha 93; Ériu XIII, 162 sqq.), *ue(p)m-, kv. sskr. vapati "teurel, strewiñ, hadañ a ra".

ANDAIN. Diwirheñvel e kavan an disklêriadenn. Mar deo *nantu- a lakaer a-raok *andain, ne vije ket hemñ un amprestadenn nevez-keltiek hogen ur ger galianek, hogen re bell eo an daouzh'er an eil diouzh egile, ken dre ar stumm, ken dre ar ster. Andare a zo distreset diwar ambitare, ha n'en deus netra da welout gant ar ger rouez annare < adnare [Contra: A. DAUZAT, Etudes de linguistique française].

CROMLECH. N'eo ket kb. llech an hevelep ger hag iv. líá. Kemer kentel digant Ériu, XII, 217 sqq., e-lec'h m'eo displeget an diforc'h etre ar gerioù iv. líe, líá ha lecc. Orin ar ger kentañ a zo dishedvel (Walde-Pok. II, 405): líe, líá, tro-c'hen. líac < *liuank-, *leuank-; kv. hom. λάας, λάος < *λήρας, λάρατος; gwr. indeur. *lēu, leu. An eil ger, lecc, a-gevret gant kb. llech ha gal. *licca (Are-lica), a stager ouzh ur wr. *plāq- "ledan ha kompez": gr. ηλάξ, -κος "kompezenn".

GRINGALET. Un amprestadenn bredelek eo iv. caein > caoin (Ped. I, 23; Pok. 564).

BERNACHE. Bairnech a zo iverzonek ivez: hogen an darempred gant ar gerioù predenek (lakaat ouzhpenn: kb. brenig, -en [reishoc'h brennig, brenigen]) n'eo ket sklaer. Ma c'houlakaer un darempred gant iv. bairenn "karreg" n'eur ket gwell a se, rak dianav eo orin ar ger-se (din-me, da vihanañ).

CLAN. Clann < cland a gaver ivez en iverzoneg [ya, met diwar ar skoseg eo e teu e saozneg hag e galleg]. Ar gerioù keltiek a zo holl amprestet digant al latin planta [Bec'h am eus o tegemer ar goulakadur-se, daoust m'eo hini an holl pe dost]. Bez' ez eus ivez ur ger etruskek clan "mab", hogen ne weler ket penaos e vije deut d'ar c'heltieg.

SLOGAN. An holl c'heriaduridù skosek am eus gwelet a skriv sluagh-ghairm, evel ma tlefed gortoz [Ur fazi-moulerezh eo sluaghairm em pennad. Hag unan all a zo e notenn 5 an hevelep pajenn 55: féileadh eo ar ger reizh evit "kilt"].

LEVRLENNADUREZH

Celtica (Dublin), -vol. II, pt. 2 (1954) - Daou pennad a-bouez gant Roparz HEMON: On some forms of the verb "to be" in Breton, ha The Breton personal pronoun as direct object of the verb. An hini kentañ a studi istor ar stummoù edon, edos, h.a., a anver hiziv peurliesañ "amzer-andremenet-lec'hiañ". E brezhoneg-krenn e kaved stummoù ema, emaint, en trede gour hepken, implijet tost da vat en hevelep doare hag y mae, y maent e kembraeg, yma, ymons e kerneveg (miret eo bet ar stummoù-se hag o implij e gwenedeg); an amzer-bremañ-lec'hiañ a oa edoff, edout, h.a., ha bez' e oa un amzer-dremenet-lec'hiañ edoann h.a. (ne gaver nemet un nebeudig skouerioù anezhañ, ha n'anavezer ket an holl bersonoù). En XVIIIvet kantved ez a da get an amzer-bremañ idoun (<edoff) (kavet e vez c'hoazh en Enez Sun), tra ma vez krouet stummoù evel emaon, emaout, h.a., dre stagan stummoù an amzer-bremañ ouzh ema. An amzer andremenet edon h.a. n'eo bet miret, koulz lavarout, nemet e Bro-Leon, ha c'hoazh e teu rouesoc'h-rouesañ. Ar studiadenne-se a a vo ur pennad mat eus ar "Yezhadur istorel" pe ar "Geriadur istorel". Sonj am eus bezañ lennet n'eus ket pell en un tu bennak e oa edo "ur furm leonek trefoet": setu aze ar respont (hag a vije bet kavet dija, diouzh ret, en Dictionnaire étymologique du breton moyen). "Ar deo gwir e vez implijet ar furm-se e leoneg hepken bremañ, n'eo ket un ijinadur nevez er rannvezh-se. Ezvezañs ur ger e rannyezh Wened n'eo ket abeg a-walc'h evit e harluad diouzh ar yezh lennegel !

Ar pennad all a zo hiroc'h, ha da'm meno pouezusoc'h. Evit ar wech kentañ, a gement a oufen, e roer un daolenn ken klok eus implij ar raganv-gour evel renadenn eeun e brezhoneg-krenn. Renet e oa an implij-se gant reolennoù strizh-kenañ, a glote mat gant re ar c'hembraeg hag ar c'herneveg. Miret int bet madik a-walc'h e gwenedeg, hogen er rannvezhoù all int deut da vezañ laoskoc'h-laoskañ kerkent hag an XVIIIvet kantved, hag er vezh komzet a vremañ ne gaver koulz lavarout nemet ar stummoù displeget gant an araogenn a - stummoù ken displijus ha ken aes ober ganto. Er vezh lennegel e klasker peurliesañ chom tostoc'h ouzh ar gwenedeg hag ouzh ar brezhoneg krenn, hogen marteze ne vezer ket strizh a-walc'h; mat e vije da skouer distreiñ da reolenn ar brezhoneg krenn diwar-benn implij e dirak an anv-verb hepken, hen dirak ar verb en doa reoù personel; ha mirout ivez stummoù krenn an holl bersonoù (me, te, en...) war-lerc'h an doare-gourc'hemenn (er skridoù un tamm uhel, da vihanañ). Orin ar stummoù displeget gant a, hervez R.H., a vije da vezañ klasket en implij ar stumm lodennek, evel er frazenn grennvrezhonek-mañ: beuraig dicouraichaff, anezaff pan taffer (Mirouer de la Mort, 2482). Kredid a rafen kentoc'h e teu eus implij an nac'hañ; ha daou dra da vihanañ a zeu da harpañ ur menoz-se: a) ar skouer goshañ eus ar stumm gant a (meneget gant R.H. e-unan) a zo ur stumm-nac'hañ: na saludet quet à Nezafu (Jili Geranpuilh, II, p. 116); b) klotañ a ra an implij-se gant hini o e kembraeg: ni welaf ddim ohono "ne welan ket

anezhañ". N'eus ket marteze a eneberezh etre an daou c'houlakadur, rak implij ar stumm lodennek war-lerc'h ur ger-nac'hañ a zo naturel a-walc'h e kalz yezhoù (er yezhoù slavek ez eo ur reolenn strizh lakaat an dro-c'henel goude an nac'hañ): n'eus ket tud pe n'eus ket a dud.

Zeitschrift für celtische Philologie (Tübingen): Band 24, Heft 4 (1954). - Roparz HEMON, Le verbe réfléchi en breton. Istor berr emdroadur ar verb emober. E brezhoneg-krenn e veze implijet em gant ur raganv en e raok: eguit ma em descuez: neuse e-z em ausy, h.a.; hogen kerkent hag ar XVIIvet kantved e weler en, stumm an trede person gourel (pe rannig-verb ?) o kemer tamm-ha-tamm lec'h ar raganvioù all, pezh a zo peurechuet e diwezh an XVIIIvet kantved (Troude a ro koulskoude en e c'heriadur ar frazenn poan vezo d'hon em zifenn.) Goude-se e ro an oberour skouerioù eus implij en em gant talvoudegezhioù disheñvel: emober eeun (action directement réfléchie); kenober eeun (action directement réciproque); emober ameeun (action indirectement réfléchie), evel en em brederiañ, en em soñjal, en em glemm, h.a.; talvoudegezh dibar (sens particulier): en em reiñ d'ul labour, en em sevel a-enep ur mestr, h.a. Eno ez eus alies levezon ar galleg: R.H. ne ve-neg ket koulskoude skouerioù gwashañ al levezon-se, evel an euzhadenn en em c'houlenn, a gejer ganti betek re er yezh lennegel (je me demande a dalv e gwirionez "goulenn a ran ouzhin va-unan", me o vezañ an dro-reiñ ha n'eo ket an dro-damall). Ur skouer "klasel" eus ar seurt gallegachoù a gaver e Bibl G. ar C'hoad, pezh a ziskouez n'eo gwelloc'h ar brezhoneg-pastor eget ar brezhoneg-beleg: "hag e c'hrijont asamblez deliou fiez, hag en em rejont gourizou outhei" (Gan., III, 7). Abeg an dro-alavar iskis-se a zo an hevelep hini: soñjal er galleg se faire ha kemer se evit un dro-damall paz eo e gwirionez un dro-reiñ. Gwelloc'h c'hoazh em eus kavet evelato, ha bepred diwar an hevelep abeg, dindan ur bluenn dizanv hag "en em gave" fin, emichañs: "[Roparz Hemon] ne gare ket Breiz; karout a rae ar skeudenn en doa en em c'hraet eus Breiz". E 1944 e oa skrivet an dra-se, Forsan et haec olim meminisse iuuabit !

The Bulletin of the Board of Celtic Studies (Cardiff): Vol. XV, Pt. 4 (May 1954) - Ur pennad hir ha talvoudus gant ar Cêhelenner J.E. Caerwyn WILLIAMS, eus Bangor (an hini en deus troet An Ti Satanazet e kembraeg): Cystrawen y frawddeg Lydaweg (Keyreadur ar frazenn vrezhonek). Diazezet eo dreist-holl war labourioù Vallée, ha daoust n'eus ennañ moarvat netra nevez-flamm, e tesko meur a dra da veur a hini ac'hanomp. Kinnig a ra an oberour ar renkador-mañ: 1) frazenn-anv ez-strizh (brawddeg enwol bur) a/ gant un anv-kadarn (didalvedigez, Mam ar baourentez b/ gant un anv-gwan (klouar an amzer ha laouen an oabl) 2) frazenn-anv ez-ledan (brawddeg enwol amhur), enni ar verb bezañ, zivout frazennoù evel
1a) gant un anv-kadarn

kemener eo hemañ hag ur c'hemener onest eo e laka ar varteze-
adenn e vije eno levezon ar galleg - ar pezh ne gredan ket, rak
e galleg e lavarer c'est un tailleur ha c'est un tailleur hon-
nête, ha koulskoude ne lavaromp ket ur c'hemener eo hemañ;
b/ gant un anv-gwan (yen eo an amzer): k' gant ur raganv-gour
(me eo ar mestr): er seurt frazennoù, emezañ, ne ouzer ket be-
pred pehini eo ar sujed ha pehini an doareenner, ha gallout a
reer alies implij eo kenkoulz hag a zo (s. notennoù G.B.A. en
niv. 1 ar gelaouenn-mañ) 3) frazenn-verb (brawddeg ferfol):
An urzh "normal" e kembraeg hag iverzoneg, da lavarout eo ar
verb er penn kentañ, n'eo ket hini ar brezhoneg, daoust da
Vallée, nemet en doare-gourc'hemenn, er respontoù (ober a reot ?
Grin), gant ar verb mont a-wechoù (ez an er-maez). Urzh "nor-
mal" ar brezhoneg a zo an hini a gaver ivez e kembraeg-krenn,
da lavarout eo gant ar verb-skoazell ober, hogen er yezh kom-
zet a-vremañ e koll tachenn muioc'h-mui dirak ar stumm diberson
(me a skriv e-lec'h skrivañ a ran) hep ma vije pouezet war ar
sujed. En doare-se eo aesoc'h kalz displegañ ar verb brezhonek,
aesoc'h c'hoazh eget e saozneg, ken aes hag en esperanto pe
er yezhoù skandinavek. An tuadur-se a gaver en holl yezhoù
dindan stumm pe stumm; e kembraeg, da skouer, ez eo ar stumm
displeget gant stummoù-lec'hiañ ar verb bezañ (yr wyf yn
ysgrifennu) o deus kemeret lec'h an displegadur "normal" er
yezh komzet (s. va fennad d.b. ar c'hembraeg komzet en nive-
renn-mañ). Un druez eo avat kavout er pennad-se un nebeut
frazennoù troet a-dreuz: "marô mamm an avalou" troet mam yr
afalau yw marwolaeth, da lavarout eo "mamm an avaloù eo ar
marv" ! Seul iskisoc'h eo ar fazi-se m'eo tennet ar frazenn
diouzh Le breton parlé à Saint-Pol-de-Léon, gant A. Sommer-
felt, hag a ro an droidigezh c'hallek reizh "la mère des pom-
mes est morte". Unan all, nebeutoc'h grevus: "hirat eo an
deiz da Ouel Yann !" troet mor hir yw'r dydd tan Wyl Ifan !
= hirat eo an deiz betek Gouel Yann ! Chomet ez eus ivez un
nebeut fazioù-moulerezh er gerioù brezhonek.

Annales de Bretagne (Rennes), t. LX, n° 1 (1953) - Ouzh-
penn studiadenñ an Ao. Falc'hun, Autour de l'orthographe bre-
tonne, hon eus burutellet en hon niv. 2 ez eus er gelaouenn-
se meur a bennad talvoudus evit studi ar yezh. Daniel BERNARD
a gomz eus an enklask graet gant gouarnamant Napoleon, e 1808
ha 1811, diwar-benn ar yezhoù ha rannyezhoù komzet e Bro-C'hall.
Dornskridoù ar Finistère a zo miret e kastell Kernuz (e-kichen
Pont-'n-Abad). Goulennet e oa bet digant ar genskriverien
(beleien holl anezho) treiñ parabolenn ar Mab Foran en o
rannyezh - pezh a zo an doare gwashañ da gaout danvez-studi.
Ar C'helenner P. LE ROUX a ro da heul ur studiadenñ verr
diwar-benn dibarderioù ar respontoù-se hag o zalvoudegezh
rannyezhel: pouezañ a ra war un dra hag a vez disodjet re
alies, 'm eus aon: levezon ar brezhoneg lennegel pe damlen-
negel, da lavarout eo al leoneg, war ar yezh skrivet gant tud

hag a gomz rannyezhoù all, dreist-holl e Bro-Gernev, e-lec'h n'eo bet skrivet biskoazh ar rannyezh. — A propos de ae, kendaë, abardae, gant Pierre TREPOS, a ginnig un deveradurezh evit abardae(z), ur ger chomet kevrinus betekhen: brezhoneg-krenn abredahez < a + pred + ahez. — Gildas BERNIER, Gagner et gounid: ar verb brezhonek gounit, diwar gou- hag ar wrizienn gnit "ober" a dalve da gentañ "labourat dindan (ur mestr)"; miret eo ar ster-se hogos digemm er gwenedeg gounideg, a dalv er rannyezh-se "ouvrier agricole". Ar galleg gagner a zeu eus ar germaneg (frankek) waidandjan, kv. alamaneg weiden "peuriñ": ar ster kentañ a oa ivez "peuriñ", ha neuze en XIIvet kantved "arat, difraostañ" ha goude "gounit". Ar c'henneveg gonys a dalv "to work, serve, till, cultivate", nemet ne dalv ket "gounit"; nebeutoc'h emdroet eo enta eget ar gerioù brezhonek ha gallek. G. Bernier a zastum diwar kement-se ez eus bet levezon ar sevenadurezh c'hallek gladdalc'hel war ar gerioù brezhonek ha kernevek; posuble eo, hogen tuet e vefen da grediñ kentoc'h ez eus eno kenduegezh nemetken (ur fazi eo, da'm meno, enebiañ evel ma reer alies sevenadurezh "ozhac'hel" ar Gelted ha sevenadurezh "gladdalc'hel" ar Grenn-Amzer; ar sevenadurezh keltiek ivez a oa "gladdalc'hel", en he doare, ha n'eo ket bet ken bras-se ar c'hemm). — Louis LE FLOC'H a ro ur Bibliographie des publications en langue bretonne de 1940 à 1949: talvoudus-meurbet, seul dalvoudusoc'h ma tizho tud ha na lennont ket ar c'helaouennoù eus an Emsav hag azo dic'houzvez eus ar pezh a zo bet graet e-pad ar brezel. Ur rebech bihan a rafen d'an oberour: bezañ taolennet lod eus ar pennadoù embannet er c'helaouennoù, en ur lezel a-gostez reoù all hag a oa ken talvoudus-all. Un nebeut levrioù ivez a zo bet ankounac'haet, evel An doare-skrivañ nevez, gant Roparz Hemon, ha Levr an Amprevaned, gant G.B. Kerverziou.

Er Chronique de Toponymie ez eus ivez traoù a-bouez. Comment dresser un répertoire de lieux-dits, gant Guv SOUILLET, a vo prizius d'ar re a garfe studiañ lec'hanvadurezh ur parrez gant harp ar c'hadastr. Gant an hevelep oberour, Un mirage toponymique: les établissements bretons du nord de la France, a gont un istor souezhus. Departamant ar Pas-de-Calais a zo puilh ennañ an anvioù-lec'hioù dezho un neuz "vrezhonek", ha dresit-holl Plouy, Ploy, Plouich, d'ober teil. Goulakaet e oa bet, evit displegañ an anvioù-se, un annezadur a Vrezhoneg o tec'hout dirak ar Saozon — daoust n'eus en istor roud ebet eus ur seurt beaj. Ur studi pizh, avat, a ziskouez ez eo touellus an hevelidigezh-se. Plouy n'eo nemet stumm pikardek ar galleg plessis "kenkiz" (diwar izel-latin plexare "plezenniñ", da lavarout eo un ti pe ur maner gronnet gant skloturioù graet a skourroù plezennet; kv. alamaneg Wand "moger" ha wenden "plezenniñ"). Anvioù all, darn anezho ken "brezhonek" ha Le Coëdic, a zo disklêriet dre ar pikardeg pe dre an izelvroeg (Coëdic < koe "buoc'h", dijk "chaoser"). — P. TREPOS, La notation des toponymes bretons, a ro skouerioù eus ar fazioù graet en anvioù-

lec'hiou: hervezañ eo furoc'h mirout ar stummoù dastumet gant an "agents recenseurs", zoken pa hañvalont bezañ direizh, rak evit o c'hemmañ e vije ret bep gwech ober un enklask war al lec'h. - Kêr = castra ou quadra ? gant G. SOUILLET, a zegas da soñj an deveradurezh kinniget evit kêr, kembraeg caer: a) latin castra "kamp, kreñvlec'h" (diaes rak -str- a rankfe bezañ chomet digemm); b) hevelep gwrizienn ha kb. cae "park" - d.l.e. un dra bennak skloturet (Ifor Williams); k) lat. quadra "karrezenn" (J. Pokorny). - Le nom de Paramé, gant G. SOUILLET adarre: tostaata ra Paramé ouzh ur spagnoleg rannyezhel paramo "uhelgompezenn", e latin paramus, a seblant bezañ deut a Vro-Spagn. Philipon en deus tostaet outañ ar sañskriteg parama "diwezhañ, uhelañ, gwellañ", ha roet dezhañ un orin iberek - da lavarout eo indezeuropek, hervez e dezenn. Hogen pell eo an dezenn-se a vezañ degemeret gant an holl ouizieien. Ne vern penaos, ma teu Paramé eus paramus, e ranker ober eus hemañ ur ger keltiek; ha neuze penaos e genveriañ ouzh ur ger sañskriteg o kregiñ ivez gant ur p ? G. Souillet n'hel lavar ket.

=====

" A R V R O "

Ar Vro a zo ur gazetenn nevez embannet gant Al Liamm - ur gazetenn voulet mar plij ! He fal hag he doare a zo re Arvor gwechall: div bajenn c'hallek evit ober bruderezh a-du gant ar brezhoneg; div bajenn vrezhonek gant keleier ha pennadoù a bep saurt. Siwazh, n'eo ket c'hoazh sizhuniek evel ma oa Arvor; eilmiziek ne lavaran ket, da c'hortoz bezañ miziek (20 lur an niverenn, 350 lur ar c'houmanant evit 12 niverenn, pe 500 lur war baper kaer). Un dra en niverenn gentañ hag en deus graet deomp kalz plijadur: digeriñ a ra Ar Vro un enklask diwar-benn stad ar brezhoneg er parrezioù (prezeg ha katekiz), evit kenveriañ ar sifroù gant ar re dastumet en enklask Gwalarn (1928). A-bouez-bras e vo ar seurt enklask, met siwazh, aon 'm eus ne zegaso ket deomp peadra da vezañ laouen na da gaout fiziañs en amzer-da-zont. Lenn a reomp ivez el lodenn c'hallek kement a ranker gouzout diwar-benn stad ar brezhoneg hag an embannadurioù diwezhañ (pe da zont dizale). Pennad J.C. a gavan un tammig bugelel: temz-aer kriz an Hanternoz = tud nerzhek = kensonennoù; temz-aer dinervus ar C'hreisteiz = tud digalon = vogalennoù ! moarvat n'en deus biskoazh klevet komz finneg, diouzh un tu, nag arabeg, diouzh an tu all ! El lodenn vrezhonek ez eus keleier diwar ar broioù bihan; merket hon eus gant levenez ez eo un tammig bihan gwelloc'h en traoù en Euskadi. A-walc'h o deus gouzanvet Euskariz paour evit ar fazi o deus graet en ur vont a-du gant ar Re Ruz p'o dije gallet chom e-maez an emgann; ha poent eo da renerien Bro-Spagn "una, grande, libra" kompren ne lazher ket sevenadur ur bobl, dreist-holl p'he deus tañvaet ar frankiz.

A L L I A M M - T I R N A N - O G

Kelc'hgelaouenn eilmiziek

Komanant-bloaz:

war baper boutin 1.000 lur

war baper kaer 1.500 lur

Komanant-skoazell 2.000 lur

Rener:

Ronan HUON
23 rue de la République
BREST

Merour

Per LE BIHAN
13 route de Vaugirard
MEUDON (S&O)

C.C.P. 5349-06 Paris

Evit Breizh-Veur kas an arc'hant da:

Miss Lili THOMAS,
Tÿ'r Ysgol,
CASTELLNEWYDD-EMLYN,
Carms.

=====

Embannadurioù AL LIAMM:

LLENA DAVIES, gant G.B. KERVERZIOU

DAOU VOUIK BIHAN, gant N. Schedrin

=====

Evit prenañ : levrioù brezhonek,
levrioù diwar-benn Breizh,
levrioù eus pe diwar-benn ar broioù keltiek,
goulennit DA ZIGENTAÑ digant ho levrier kustum.

Ma n'en deus ket, pe ma ne fell ket dezhañ gwerzhañ,
goulennit neuze e ti:

MARI J. MOULIN,
22, rue Gervand, 22
ROAZON

Hor pep gwellañ a vo graet d'ho servijañ.

Liesskrivet gant Jord ar MEE
22, ru Gurvand, 22
ROAZHON.